

Tydligare genomförande av EG:s arbetstidsdirektiv

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet regeringens proposition 2003/04:180, Tydligare genomförande av EG:s arbetstidsdirektiv.

I propositionen föreslås ändringar i arbetstidslagen (1982:673). Lagen tillförs nya bestämmelser om högst 48 timmars genomsnittlig veckoarbetstid, 11 timmars sammanhängande dygnsvila, arbetstid för nattarbete och kompensationsledighet vid tillfälliga undantag från veckoviloregeln. De nya bestämmelserna ska inte gälla delar av den offentliga verksamheten som t.ex. vissa arbeten inom polis och försvar. Vidare föreslås att lagens undantag för arbete som utförs i arbetstagarens hem slopas. De s.k. EG-spärrarna för kollektivavtal och för dispenser som meddelas av Arbetsmiljöverket förtydligas. Lagändringarna syftar till att genomföra EG:s arbetstidsdirektiv på ett tydligare sätt.

De nya reglerna ska träda i kraft den 1 juli 2005. Om arbetsgivaren den 30 juni 2005 och därefter fram t.o.m. den 31 december 2006 är bunden av kollektivavtal som reglerar arbetstidsfrågor, ska reglerna dock tillämpas först fr.o.m. den 1 januari 2007.

En motion (m, fp, kd och c) har väckts med anledning av propositionen där det yrkas avslag på regeringens förslag. Utskottet tillstyrker propositionen och föreslår att riksdagen antar lagförslagen. Det innebär att motionen avstyrks.

I ärendet behandlas också ett antal motioner som väckts under respektive allmän motionstid åren 2002–2004. Även dessa motioner avstyrks, främst med hänvisning till pågående utredningsarbete.

Företrädarna för Moderaterna, Folkpartiet, Kristdemokraterna, Centerpartiet och Miljöpartiet följer upp partiernas motioner i reservationer. I ärendet finns även två särskilda yttranden (m, fp, kd, c) respektive (v).

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Innehållsförteckning.....	2
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Redogörelse för ärendet.....	5
Utskottets överväganden	6
Proposition 2003/04:180 Tydligare genomförande av EG:s arbetstidsdirektiv	6
Övriga frågor	16
Nytt arbetstidsdirektiv m.m.	16
Arbetstidsförkortning och flexibla arbetstider	17
Äldres arbetstid.....	23
Förenklad semesterlag	25
Handelns öppet- och arbetstider	26
Reservationer.....	28
1. Yrkande om avslag på propositionen (punkt 1) (m, fp, kd, c)	28
2. Sättet att genomföra arbetstidsdirektivet (punkt 2) (m, fp, kd, c).....	29
3. Arbetstidsförkortning och flexibla arbetstider (punkt 5) (m).....	29
4. Arbetstidsförkortning och flexibla arbetstider (punkt 5) (fp).....	31
5. Arbetstidsförkortning och flexibla arbetstider (punkt 5) (kd).....	32
6. Arbetstidsförkortning och flexibla arbetstider (punkt 5) (c).....	34
7. Arbetstidsförkortning och flexibla arbetstider (punkt 5) (mp).....	35
8. Äldres arbetstid (punkt 6) (m, kd, c).....	36
Särskilda yttranden	38
1. Arbetstidsförkortning och flexibla arbetstider (punkt 5) (v).....	38
2. Förenklad semesterlag (punkt 7) (m, fp, kd, c).....	38
Bilagor	
1. Förteckning över behandlade förslag.....	40
2. Regeringens lagförslag	47

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Yrkande om avslag på propositionen

Riksdagen avslår motion 2004/05:A1 yrkande 1 (m, fp, kd, c).

Reservation 1 (m, fp, kd, c)

2. Sättet att genomföra arbetstidsdirektivet

Riksdagen avslår motion 2004/05:A1 yrkandena 2 och 3 (m, fp, kd, c).

Reservation 2 (m, fp, kd, c)

3. Antagande av lagförslag

Riksdagen antar regeringens förslag enligt bilaga 2 till lag om ändring i arbetstidslagen (1982:673). Därmed bifaller riksdagen proposition 2003/04:180.

4. Nytt arbetstidsdirektiv m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:A314 yrkande 4 (v) och 2004/05:A263 (s).

5. Arbetstidsförkortning och flexibla arbetstider

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:Sf335 yrkandena 10 och 11 (kd), 2002/03:Sf376 yrkande 6 (fp), 2002/03:Sf379 yrkande 5 (kd), 2002/03:Sf380 yrkandena 13–15 (kd), 2002/03:So448 yrkande 5 (v), 2002/03:So514 yrkande 2 (mp), 2002/03:A236 yrkandena 1, 4 och 5 (mp), 2002/03:A239 yrkande 25 (c), 2002/03:A241 yrkande 6 (fp), 2002/03:A242 yrkande 19 (kd), 2002/03:A315 yrkande 4 (m), 2002/03:A316 yrkandena 1–5 (m), 2002/03:A318 yrkande 4 (kd), 2002/03:A320 yrkande 15 (kd), 2002/03:A332 yrkande 18 (fp), 2002/03:A362 (s), 2002/03:A365 yrkande 3 (v), 2003/04:Sf355 yrkande 4 (fp), 2003/04:Sf356 yrkande 2 (fp), 2003/04:Sf397 yrkandena 10 och 11 (kd), 2003/04:Sf404 yrkandena 9 och 11 (kd), 2003/04:So406 yrkande 6 (v), 2003/04:A4 yrkande 4 (fp), 2003/04:A247 yrkande 20 (c), 2003/04:A256 yrkandena 2–4 (m), 2003/04:A258 yrkande 6 (m), 2003/04:A292 yrkande 1 (v), 2003/04:A307 yrkande 5 (fp), 2003/04:A309 yrkande 1 (kd), 2003/04:A310 yrkande 13 (fp), 2003/04:A314 yrkande 3 (v), 2003/04:A329 yrkande 14 (kd), 2003/04:A348 (s), 2003/04:A371 yrkande 17 (kd), 2004/05:Sf363 yrkande 35 (kd), 2004/05:A322 yrkande 6 (v), 2004/05:A339 (s), 2004/05:A352 yrkande 15 (kd), 2004/05:A354 yrkande 1 (kd), 2004/05:A355 yrkande 3 (fp), 2004/05:A356 yrkande 15 i denna del (kd) och 2004/05:A375 yrkande 12 (fp).

Reservation 3 (m)

Reservation 4 (fp)

Reservation 5 (kd)

Reservation 6 (c)

Reservation 7 (mp)

6. Äldres arbetstid

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:A348 (c), 2004/05:A353 yrkande 2 (kd) och 2004/05:A356 yrkande 15 i denna del (kd).

Reservation 8 (m, kd, c)

7. Förenklad semesterlag

Riksdagen avslår motion 2002/03:A269 (fp, m, kd).

8. Handelns öppet- och arbetstider

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:A277 (kd), 2003/04:A322 (s) och 2004/05:A237 (kd).

Stockholm den 3 februari 2005

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

Margareta Andersson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Margareta Andersson (c), Laila Bjurling (s), Anders G Högmark (m), Tina Acketoft (fp), Christer Skoog (s), Cinnika Beiming (s), Patrik Norinder (m), Lars Lilja (s), Ann-Marie Fagerström (s), Henrik Westman (m), Ulf Holm (mp), Luciano Astudillo (s), Mauricio Rojas (fp), Annelie Enochson (kd), Anders Wiklund (v), Britt-Marie Lindkvist (s) och Ann-Christin Ahlberg (s).

Redogörelse för ärendet

I detta ärende behandlas dels regeringens proposition 2003/04:180 Tydligare genomförande av EG:s arbetstidsdirektiv och en motion som väckts med anledning av propositionen, dels ett antal motioner om arbetstid m.m. som väckts under respektive allmän motionstid åren 2002–2004.

Motionerna från hösten 2002 och hösten 2003 refereras i det följande med angivande av årtal 2002/03 respektive 2003/04 medan motionerna från hösten 2004 refereras utan årtal.

Utskottets överväganden

Proposition 2003/04:180 Tydligare genomförande av EG:s arbetstidsdirektiv

Utskottets förslag i korthet

Utskottet tillstyrker regeringens förslag om ändring i arbetstidslagen (1982:673) och avstyrker därmed ett motionsyrkande om att propositionen bör avslås. Även yrkanden om att regeringen ska återkomma med förslag om att semester och sjukfrånvaro inte ska inkluderas vid beräkning av genomsnittsarbetstiden och om ett tillkännagivande om jourtid avstyrks. Jämför reservationerna 1 (m, fp, kd, c) och 2 (m, fp, kd, c).

Bakgrund

EG:s arbetstidsdirektiv genomfördes i svensk rätt främst genom att en s.k. EG-spärr infördes i arbetstidslagen (1982:673), (se lagstifningsärendet prop. 1995/96:162, bet. 1995/96:AU9 och rskr. 1995/96:219). EG-spärren innebär att undantag och avvikelser från arbetstidslagen genom kollektivavtal, eller i tillämpliga fall dispenser, inte får innebära att mindre förmånliga regler ska tillämpas för arbetstagarna än som följer av arbetstidsdirektivet. Lagändringen trädde i kraft samma dag som direktivet skulle vara genomfört, dvs. den 23 november 1996. Detta genomförande av arbetstidsdirektivet var avsett som en temporär lösning.

1995 års arbetstidskommitté utredde bl.a. konsekvenserna av EG:s arbetstidsdirektiv för det svenska regelsystemet på området och lämnade i sitt slutbetänkande (SOU 1996:145) förslag om hur direktivet skulle kunna genomföras annorlunda än på det temporära sätt som 1996 års genomförande innebar. Arbetstidskommitténs förslag kom dock aldrig att genomföras.

Kommittén för nya arbetstids- och semesterregler (Knas) lämnade i sitt delbetänkande Tid – för arbete och ledighet (SOU 2002:58) förslag om ändringar i arbetstidslagen för att arbetstidsdirektivet skulle genomföras på ett tydligare sätt.

Delbetänkandet har remissbehandlats. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig i Näringsdepartementet (Dnr N2002/6577/ARM).

Lagrådet har yttrat sig över regeringens förslag. Regeringens lagförslag finns som bilaga till betänkandet, bilaga 2.

EG-kommissionen har i en formell underrättelse i mars 2002 och i ett motiverat yttrande i juli 2003 framfört att den anser att den svenska lagstiftning-

en inte överensstämmer med direktivet på vissa punkter och pekat på brister när det gäller reglerna om dygnsvila, maximal arbetstid per vecka och nattarbete. I sitt svar till kommissionen framförde regeringen att den delade kommissionens uppfattning om de påtalade bristerna och upplyste om att en proposition till riksdagen förbereddes som syftade till ett tydligare genomförande av direktivet i svensk rätt. Kommissionen väckte i juli 2004 talan mot Sverige vid EG-domstolen och yrkade att domstolen skulle fastställa att Sverige brutit i sina skyldigheter att genomföra arbetstidsdirektivet. Sverige har i svaromålet till domstolen meddelat att man inte funnit skäl att bestrida kommissionens talan i målet.

I den nu framlagda propositionen föreslås att riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i arbetstidslagen.

Det har väckts en motion med anledning av propositionen.

Regleringen av frågor om arbetstid

Historik

Regler om arbetstidens längd och förläggning har funnits länge i Sverige. Arbetstidslagen (1982:673) trädde i kraft den 1 januari 1983 och ersatte den då gällande allmänna arbetstidslagen (1970:103), som reglerade arbetstidens längd, och dåvarande 4 kap. arbetsmiljölagen (1977:1160), som reglerade arbetstidens förläggning. I 1982 års lagstiftning samlades bestämmelserna för första gången i en och samma lag.

Inom EG har det sedan ett antal år funnits en strävan att stärka gemenskapens sociala dimension genom att det läggs fast vissa minimivillkor för dem som arbetar inom unionen. År 1993 antogs rådets direktiv 93/104/EG om arbetstidens förläggning i vissa avseenden (arbetstidsdirektivet). Direktivet, som är ett s.k. minimidirektiv, syftar till att skydda arbetstagarnas hälsa och säkerhet genom att ange begränsningar av hur lång arbetstid som kan läggas ut och hur arbetstiden kan förläggas. Arbetstidsdirektivet omfattar regler om dygnsvila, raster, veckovila, veckoarbetstidens längd och semester.

Arbetstidsdirektivet omfattar i princip hela arbetsmarknaden. Direktivet ska tillämpas på all verksamhet, såväl offentlig som privat, enligt den definition som finns i artikel 2 i ramdirektivet 89/391/EEG. Av definitionen följer att arbetstidsdirektivet inte är tillämpligt på sådana offentliga verksamheter ”där det inte kan undvikas att förhållanden som är speciella för dessa verksamheter kommer i konflikt med direktivet”, exempelvis försvaret, polisen eller viss specifik verksamhet inom civilförsvaret. Undantagets räckvidd är inte helt klar. Frågan om den närmare innebörden av direktivet är ytterst en fråga för EG-domstolen. Domstolen har i sin praxis understrukt att undantaget ska tolkas restriktivt och att de verksamheter som åsyftas är sådana särskilda verksamheter inom den offentliga sektorn som är avsedda att säkerställa allmän ordning och säkerhet.

För vissa delar av arbetsmarknaden finns särskilda mer detaljerade föreskrifter enligt andra direktiv, som för t.ex. flygpersonal inom civilflyget och

för arbete inom vissa vägtransporter. I dessa fall ska arbetstidsdirektivets bestämmelser inte tillämpas.

År 2000 antogs Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/34/EG av den 22 juni 2000 om ändring av rådets direktiv 93/104/EG om arbetstidens förläggning i vissa avseenden för att täcka sektorer och verksamheter som inte omfattas av det direktivet. Som framgår av rubriken var syftet med ändringsdirektivet att tidigare undantagna sektorer och verksamheter skulle omfattas. De båda direktiven har därefter förts samman (kodifierats) genom Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/88/EG av den 4 november 2003 om arbetstidens förläggning i vissa avseenden. Hänvisningar till arbetstidsdirektivet i det följande avser det kodifierade direktivet.

Allmänt om arbetstidslagen

Arbetstidslagen reglerar hur mycket arbetstid som får tas ut under olika perioder och hur arbetstiden ska förläggas. Arbetstidslagen är kollektiv avtalsdispositiv, vilket innebär att avvikelser från lagen får göras genom överenskommelse i kollektivavtal. Enligt 3 § arbetstidslagen får undantag göras från lagens tillämpning i dess helhet eller genom avvikelser från reglerna om ordinarie arbetstid (5 §), jourtid (6 §), förläggning av kompensationsledighet till följd av övertid (7 § andra stycket), allmän övertid (8 §), nödfallsövertid (9 §), mertid (10 §), tidpunkt för besked om arbetstidens förläggning (12 §), nattvila (13 §), veckovila (14 §) och raster (15 § andra och tredje styckena). Sådana avvikelser får ske genom kollektivavtal som slutits eller godkänts av en central arbetstagarorganisation. I vissa avseenden får avvikelser enligt 3 § andra stycket arbetstidslagen även göras med stöd av kollektivavtal som har slutits av en lokal arbetstagarorganisation. Det gäller reglerna om allmän övertid (8 §), nödfallsövertid (9 § andra och tredje styckena), mertid (10 §) och nattvila (13 §). Sådan avvikelse från arbetstidslagens bestämmelser gäller dock under en tid av högst en månad. Parternas förhandlingsutrymme begränsas av den s.k. EG-spärren, vilken innebär att undantag eller avvikelser får göras endast under förutsättning att de inte innebär att mindre förmånliga regler ska tillämpas för arbetstagarna än vad som följer av arbetstidsdirektivet. Liknande EG-spärrar finns även i t.ex. medbestämmandelagen och lagen om anställningsskydd. Som nämnts gäller inte arbetstidsdirektivet vissa offentliga verksamheter med speciella förhållanden som kan komma i konflikt med direktivet. I förarbetena till lagändringen 1996 underströks att hänvisningen till direktivet inbegriper en hänvisning till detta undantag. För de offentliga verksamheter som undantagits från arbetstidsdirektivets tillämpningsområdet gäller alltså inte EG-spärren.

Utöver möjligheterna att kollektivavtalsvägen träffa överenskommelse om avvikelser får, enligt 19 § arbetstidslagen, Arbetsmiljöverket medge dispens från vissa av reglerna under förutsättning att kollektivavtal inte har träffats och det finns särskilda skäl. Också dispensmöjligheten begränsas av EG-spärren.

Lagen gäller med vissa inskränkningar varje verksamhet där arbetstagare utför arbete för en arbetsgivares räkning. Vissa undantag görs dock.

Enligt 2 § gäller lagen inte

- arbete som utförs i arbetstagarens hem eller under sådana förhållanden att det inte kan anses vara arbetsgivarens uppgift att vaka över hur arbetet är ordnat,
- arbete som utförs av den som har företagsledande eller därmed jämförlig ställning eller av arbetstagare som har förtroendet att själv disponera sin arbetstid,
- arbete som utförs i arbetsgivarens hushåll eller
- fartygsarbete.

Arbetstidslagen innehåller regler för olika slag av arbetstid exempelvis ordinarie arbetstid, jourtid, allmän övertid, nödfallsövertid och mertid. Den ordinarie arbetstiden får enligt lagen uppgå till högst 40 timmar i veckan (5 §). Därutöver kan övertid (allmän övertid och nödfallsövertid) och jourtid förekomma (6–9 §§). Med mertid förstås sådan arbetstid som vid deltidsanställning överstiger arbetstagarens ordinarie arbetstid och jourtid enligt avtalet (10 §).

Arbetsmiljöverket utövar tillsyn över att arbetstidslagen och de föreskrifter som meddelas med stöd av lagen följs (20 §); om parterna slutit kollektivavtal ansvarar parterna själva för övervakningen. Sätillvida kan lagen sägas ha en offentligrättslig karaktär. Lagen innehåller även straffrättsliga bestämmelser (23–24 §§). En arbetsgivare som bryter mot ett föreläggande eller förbud som har meddelats med stöd av lagen kan dömas till böter eller fängelse i högst ett år. Om kollektivavtal träffats och arbetsgivaren inte fullgör sina förpliktelser enligt avtalet gäller vanliga arbetsrättsliga sanktioner, dvs. främst skadestånd och ogiltighet. Särskilda skadeståndsregler gäller om en arbetsgivare tillämpar kollektivavtalsbestämmelser som strider mot EG-spärren.

Arbetstidslagens regler är alltså såväl kollektivavtalsdispositiva som sanktionerade genom straffrättsliga bestämmelser.

Tidigare genomförande av arbetstidsdirektivet

I 1996 års lagändringar behölls arbetstidslagens materiella bestämmelser och övrig relevant lagstiftning i princip oförändrad. Genomförandet skedde genom att den s.k. EG-spärren infördes. Det ansågs fördelaktigt att direktivet genomfördes genom kollektivavtal eftersom parterna på så vis själva fick behålla möjligheten att anpassa reglerna efter de förhållanden som rådde på respektive avtalsområden.

Genomförandet var tänkt som en temporär lösning, särskilt i fråga om direktivets regler om dygnsvila, veckoarbetstid och arbetstid för nattarbete, som inte motsvaras av några uttryckliga regler i arbetstidslagen. De förslag som senare lades fram av 1995 års Arbetstidskommitté genomfördes dock inte, varför den reglering som från början var tänkt som ett provisorium kom att bli

långvarig. 1996 års genomförande innebär förenklat att en arbetstagare som arbetar på en arbetsplats där det finns kollektivavtal som reglerar arbetstidsfrågor omfattas av den miniminivå som arbetstidsdirektivet föreskriver. EG-spärren innebär ju att parterna inte får sluta avtal som är mindre förmånliga för arbetstagaren än vad arbetstidsdirektivet föreskriver. Lagrådet konstaterade i sitt yttrande i samband med 1996 års genomförande att det valda tillvägagångssättet innebär att direktivets bestämmelser inte i sin helhet kommer att gälla som svensk lag.

Som framgått har kommissionen inlett ett fördragsbrottsförfarande mot Sverige. Det åligger nu enlligt propositionen Sverige att tydligt genomföra direktivet.

Enligt regeringen kompliceras saken dock i viss mån av att det för närvarande pågår en översyn av arbetstidsdirektivet på EG-nivå. Eftersom det är ovisst vad denna översyn kommer att mynna ut i och när eventuella ändringar i direktivet kan komma till stånd är utgångspunkten för de ändringar som nu föreslås arbetstidsdirektivet som det ser ut i dag, dvs. såsom det kommer till uttryck i det kodifierade direktivet 2003/88/EG.

Regeringen föreslår på sätt som kommer att utvecklas i de följande avsnitten en ändring när det gäller lagens tillämpningsområde, en ny bestämmelse om den sammanlagda arbetstiden enligt den s.k. 48-timmarsregeln, en ny bestämmelse om dygnsvila, en justering i den nuvarande bestämmelsen om veckovila, en ny bestämmelse om arbetstiden för nattarbetande, vissa förtydliganden av de s.k. EG-spärrarna och regler om sanktioner. Därutöver föreslås vissa följdändringar och ändringar av rent språklig innebörd.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att arbetstidslagen tillförs nya eller ändrade bestämmelser om:

- *lagens tillämpningsområde*, undantaget för arbete som utförs i *arbetstagarens hem* slopas och de nya bestämmelserna om sammanlagd arbetstid (48-timmarsregeln), dygnsvila, arbetstid för nattarbetande och om kompensationsledighet ska inte gälla inom *vissa offentliga verksamheter* (2 §),
- *högst 48-timmars sammanlagd veckoarbetstid* (10 a §),
- *11 timmars sammanhängande dygnsvila* (13 §),
- *arbetstiden för nattarbetande* (13 a §),
- *veckovila*, avvikelser från bestämmelsen får göras endast under förutsättning att arbetstagaren ges motsvarande *kompensationsledighet* (14 §),
- den s.k. *EG-spärren*, regeln förtydligas så att det tydligare framgår vilka bestämmelser i lagen som direkt berörs av spärren, dvs. 48-timmarsregeln, dygnsvila, arbetstiden för nattarbetande, veckovila och raster (3 §).

I 19 § föreslås en språklig justering och vissa följdändringar med anledning av övriga förslag i propositionen. 24 § ändras så att de nya bestämmelserna om den sammanlagda arbetstiden (48-timmarsregeln), dygnsvila och kompen-

sationsledighet vid tillfälliga undantag från veckoviloregeln blir straffsanktionerade.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2005. De nya bestämmelserna ska dock tillämpas först fr.o.m. den 1 januari 2007 om arbetsgivaren den 30 juni 2005 och därefter fram t.o.m. den 31 december 2006 är bunden av kollektivavtal som reglerar arbetstidsfrågor.

Närmare om förslagen i propositionen

Hemarbete, 2 § första stycket punkt 1

Arbetstidslagen gäller inte för allt arbete som en arbetstagare utför för en arbetsgivares räkning. Bland annat undantas arbete som utförs i arbetstagarens hem, s.k. hemarbete, från lagens tillämpningsområde. Enligt artikel 17.1 i direktivet kan avvikelser från direktivets regler om dygnsvila, veckovila, raster, veckoarbetstid och nattarbete ske när – med hänsyn till det aktuella arbetets särskilda art – arbetstidens längd inte mäts eller bestäms i förväg eller kan bestämmas i förväg av arbetstagarna själva. Genom att slopa det kategoriska undantaget för hemarbete vill regeringen skapa ett tydligare genomförande av direktivet i denna del.

Offentlig verksamhet, 2 § andra stycket

Arbetstidsdirektivet gäller inte vissa offentliga verksamheter, som exempelvis försvaret (se även historikavsnittet i denna fråga). Det är i och för sig tillåtet för medlemsstaterna att ha nationella bestämmelser som är förmånligare än direktivet för arbetstagarna. 1996 års genomförande innebar dock att vissa offentliga verksamheter undantogs. Regeringens utgångspunkt vid det genomförande som nu föreslås är att det inte ska innebära några förändringar i sak. Regeringen föreslår därför att de nya bestämmelserna om den sammanlagda arbetstiden (48-timmarsregeln), dygnsvila, arbetstiden för nattarbete och kompensationsledighet vid tillfälliga undantag från veckoviloregeln *inte* ska gälla inom offentlig verksamhet som exempelvis försvaret, polisen och skydds- och beredskapsarbeten för arbete som är speciellt för sådana verksamheter och som är av sådant slag att konflikt inte kan undvikas med arbetstidsdirektivet.

EG-spärren, 3 §

EG-spärren för kollektivavtal i 3 § arbetstidslagen justeras så att det på ett tydligare sätt framgår vilka bestämmelser som direkt berörs av spärren, nämligen bestämmelserna om den sammanlagda arbetstiden (48-timmarsregeln), dygnsvila, arbetstiden för nattarbete, veckovila och raster.

48 timmars genomsnittlig veckoarbetstid, 10 a §

Enligt artikel 6 i arbetstidsdirektivet ska medlemsstaterna vidta de åtgärder som behövs för att åstadkomma att den genomsnittliga veckoarbetstiden

inklusive övertid inte överstiger 48 timmar. Eftersom arbetstidslagen saknar en klar bestämmelse om veckoarbetstid föreslår regeringen nu att en sådan införs i en ny paragraf, 10 a §. Bestämmelsen föreskriver att den sammanlagda arbetstiden under varje period om sju dagar får uppgå till högst 48 timmar i genomsnitt under en beräkningsperiod om högst fyra månader. Vid beräkningen av veckoarbetstiden ska semester och sjukfrånvaro under den tid då arbetstagaren annars skulle ha arbetat likställas med fullgjord arbetstid.

Direktivet tillåter undantag från 48-timmarsregeln i två situationer, dels när en individuell överenskommelse träffats mellan arbetstagare och arbetsgivare (artikel 22), dels när det gäller läkare under utbildning (artikel 17.5). Undantag enligt artikel 22 får göras endast om det finns regler om skydd mot att en arbetstagare tillfogas skada av arbetsgivaren på grund av att han inte är beredd att lämna sådant samtycke som erfordras. Regeringen anför i propositionen att det är svårt att skapa ett effektivt skydd för arbetstagare som inte vill lämna det samtycke som krävs och vill därför avstå från möjligheten att införa undantag från 48-timmarsregeln. Däremot anser regeringen att möjligheten enligt direktivet att tillåta en längre beräkningsperiod bör uttryckas i lag. Regeringen föreslår därför att det i 3 § första stycket införs en uttrycklig bestämmelse om att avvikelser genom kollektivavtal inte får innebära en längre beräkningsperiod än tolv månader.

Ska jourtid inkluderas vid tillämpning av 48-timmarsregeln?

Enligt artikel 2 i arbetstidsdirektivet avses med arbetstid all tid i enlighet med nationell lagstiftning och praxis då arbetstagaren står till arbetsgivarens förfogande och utför aktiviteter och uppgifter. Det fanns tidigare olika uppfattningar om huruvida jourtid skulle behandlas som arbetstid vid tillämpning av direktivets regler. EG-domstolen har dock på senare år i två uppmärksammade mål behandlat frågan och slagit fast att jourtid ska likställas med arbetstid i detta sammanhang (C-303/98 *Simap*, REG 2000 s. I-7693 p. 47-50 och C-151/02 *Jaeger*, dom den 9 september 2003 p. 58-64). I det senare rättsfallet uttalade domstolen bl.a. att begreppen arbetstid och viloperiod i direktivet är gemenskapsrättsliga begrepp som ska tolkas objektivt med hänvisning till direktivets system och ändamål. Medlemsstaterna kan alltså inte ensidigt bestämma över begreppen. Genom domarna är det klarlagt att sådan tid då arbetstagaren står till arbetsgivarens förfogande på arbetsstället för att vid behov utföra arbete ska anses som arbetstid i direktivets mening. Det förhållandet att det som i Sverige finns en särskild jourtidsreglering ändrar alltså inte detta. För svenskt vidkommande innebär detta bl.a. att exempelvis läkares jourtid anses som arbetstid vid tillämpning av 48-timmarsregeln i arbetstidslagen.

Hur ska ledighet behandlas vid tillämpning av 48-timmarsregeln?

Enligt artikel 16 b i direktivet ska semester och sjukfrånvaro inte inkluderas eller vara neutrala vid beräkningen av den genomsnittliga veckoarbetstiden. Regeringen föreslår att semester och sjukfrånvaro under tid då arbetstagaren

annars skulle ha arbetat ska likställas med fullgjord arbetstid. Inga andra ledigheter än semester och sjukfrånvaro behöver beaktas vid tillämpning av 48-timmarsregeln.

Dygnsvila, 13 §

Arbetstidslagen innehåller i dag inte någon uttrycklig bestämmelse om en minsta tid för dygnsvila eller begränsning av arbetstiden per dygn. Däremot finns i lagens 13 § ett principiellt nattarbetsförbud som tar sikte på när dygnsvilan ska förläggas. Alla arbetstagare ska ha ledigt för nattvila. I denna ledighet ska tiden mellan kl. 24.00 och kl. 05.00 ingå. Regeln är inte absolut och avvikelser får göras bl.a. om arbetet med hänsyn till dess art måste fortgå även nattetid eller bedrivs före kl. 05.00 eller efter kl. 24.00. Regeringen föreslår nu en justering av 13 § arbetstidslagen så att det framgår att alla arbetstagare ska ha minst 11 timmars sammanhängande ledighet under varje period om 24 timmar (*dygnsvila*). Tillfällig avvikelse får göras från bestämmelsen om dygnsvila om det föranleds av något särskilt förhållande som inte har kunnat förutses av arbetsgivaren, under förutsättning att arbetstagaren ges motsvarande kompensationsledighet. I förarbetena anförs att det i undantagsbestämmelsen även inryms nödfallsituationer (prop. 1981/82:154 s. 72). Andra avsteg från dygnsviloregeln får ske genom överenskommelse i kollektivavtal.

Arbetstiden för nattarbetande, 13 a §

Enligt artikel 8 i arbetstidsdirektivet ska medlemsstaterna vidta de åtgärder som behövs för att se till att den normala arbetstiden för nattarbetande inte överstiger ett genomsnitt av åtta timmar under varje 24-timmarsperiod och att nattarbetande vars arbete innebär särskilda risker eller stor fysisk eller mental ansträngning inte arbetar mer än 8 timmar inom en 24-timmarsperiod när de utför nattarbete. Regeringen föreslår i en ny bestämmelse (13 a §) att nattarbetstiden under varje period om 24 timmar inte får överstiga 8 timmar i genomsnitt under en beräkningsperiod om högst fyra månader. Vid genomsnittsberäkningen ska 24 timmar för varje påbörjad period om sju dagar räknas av från beräkningsperioden. Begreppet arbetstid ska vid tillämpning av regeln ha samma innebörd som i direktivet. Semester och sjukfrånvaro under tid då arbetstagaren annars skulle ha arbetat likställs på samma sätt som i 48-timmarsregeln med fullgjord arbetstid.

Nattarbetande vars arbete innebär särskilda risker eller stor fysisk eller mental ansträngning får dock inte arbeta mer än åtta timmar under varje period om 24 timmar som de utför nattarbete. Det har inte ansetts möjligt att i lag definiera vilka arbeten som avses.

Tillfällig avvikelse från bestämmelsen i 13 a § får göras om det föranleds av något särskilt förhållande som inte har kunnat förutses av arbetsgivaren under förutsättning att arbetstagaren ges motsvarande kompensationsledighet.

Med nattarbetande avses den som normalt arbetar minst tre timmar av sitt arbetspass mellan kl. 22.00 och kl. 06.00 eller troligen kommer att fullgöra minst en tredjedel av sin årsarbetstid under natt.

Kompensationsledighet, 14 §

För att tydligare genomföra arbetstidsdirektivet förs i 14 § in en bestämmelse om att tillfällig avvikelse från veckoviloregeln får göras endast under förutsättning att arbetstagaren ges motsvarande kompensationsledighet.

Dispens, 19 §

Bestämmelsen justeras språkligt i vissa hänseenden och vissa följdändringar görs.

Sanktioner, 24 §

De i bestämmelsen uppräknade paragraferna är straffsanktionerade också i den nya lydelse som föreslås. Även 48-timmarsregeln (10 §) ska omfattas av sanktionsregeln. En arbetsgivare som, utan att undantag eller avvikelse har gjorts enligt 3 eller 19 §§, anlitar en arbetstagare i strid med 48-timmarsregeln kan med stöd av 24 § dömas till böter.

Översyn av direktivet

Mot bakgrund av de problem som kan uppstå inom vissa sektorer, bl.a. hälso- och sjukvård och kommunal omsorg, till följd av EG-domstolens domar där begreppet jourtid prövats, pågår för närvarande en översyn av arbetstidsdirektivet på EG-nivå. Regeringen deltar i detta arbete. Det kan nämnas att kommissionens förslag till nytt direktiv (KOM [2004] 607 slutlig) bl.a. innehåller två nya definitioner, ”jourtid” och ”inaktiv del av jourtid”. Det uttalas i förslaget att den inaktiva delen av jourtiden inte är arbetstid om inte annat sägs i nationell lagstiftning m.m. I propositionen anges att de ställningstaganden som gjorts där kan komma att omprövas om direktivet ändras.

Utskottet återkommer till denna fråga nedan med anledning av motion A263.

Motionen

Anders G Högmark m.fl. (m, fp, kd och c) yrkar i flerpardition A1 att riksdagen avslår propositionen. Det är beklagligt att utformningen av propositionen är så kategorisk och långtgående och att förslaget varken tar hänsyn till den process som pågår inom det europeiska samarbetet med ett nytt arbetstidsdirektiv eller de ekonomiska konsekvenserna av det förslag som nu läggs fram. För att uppfylla nuvarande arbetstidsdirektiv räcker det att genomföra en mindre lagändring. Med tanke på den fortsatta processen av arbetstidsdirektivet inom EU är det önskvärt att regeringen drar tillbaka propositionen. Därutöver är det direkt konstigt att regeringen i sitt material inför EU-nämnden anger att direktivet medför tillämpningsproblem och är i behov av översyn (yrkande 1).

Motionärerna hänvisar till att såväl Lagrådet som åtskilliga remissinstanser har angett rimliga skäl för att semester och sjukfrånvaro inte bör ingå i beräkningen av den sammanlagda arbetstiden. Regeringen bör skyndsamt åter-

komma med förslag om att semester och sjukfrånvaro inte ska inkluderas vid beräkningen av genomsnittet av arbetstiden (yrkande 2).

I motionen pekar man också på den process som pågår inom EU och som verkar leda fram till att begreppet jourtid förtydligas och förändras. Jourtid ska enligt kommissionens nya förslag inte betraktas som arbetstid om arbetstagaren inte faktiskt har arbetat (yrkande 3).

Utskottets ställningstagande

Fråga om avslag på propositionen

Sverige har genom sitt medlemskap i EU förbundit sig att genomföra EG:s arbetstidsdirektiv. I den mån det inte kan anses att svenska bestämmelser redan uppfyller direktivets intentioner och innehåll krävs ändringar i svensk lag. Enligt vad som uppges i propositionen har kommissionen väckt talan mot Sverige vid EG-domstolen med yrkande att domstolen ska fastställa att Sverige brutit i sina skyldigheter att genomföra arbetstidsdirektivet. Sverige har inte funnit skäl att bestrida talan. Kommissionen har som också nämnts ovan påbörjat ett arbete med att ta fram ett nytt arbetstidsdirektiv. Regeringen har till kommissionen uttryckt sitt stöd för en översyn av arbetstidsdirektivet som syftar till att öka flexibiliteten i verksamheten och att stärka skyddet för arbetstagarna. Enligt utskottets bedömning är det inte möjligt att avvakta resultatet av de diskussioner som nu förs om ett nytt arbetstidsdirektiv. Det är därför nödvändigt att redan nu genomföra direktivet på ett tydligare sätt.

I kommissionens förslag (KOM [2004] 607 slutlig) föreslås bl.a. att det, vid sidan av definitionerna "arbetstid" och "viloperiod" i artikel 2, införs två nya definitioner, "jourtid" och "inaktiv del av jourtid". I förslaget uttalas att *inaktiv del av jourtid* inte är arbetstid om inte annat sägs i bl.a. nationell lagstiftning.

Utskottet kommer fram till samma slutsats som den som regeringen gett uttryck för i propositionen, nämligen att lagstiftningen bör förtydligas i de berörda delarna.

Det anförda innebär att yrkandet i motion, om avslag på propositionen (yrkande 1) bör avslås.

Utskottet delar regeringens bedömning av hur semester och sjukfrånvaro ska behandlas vid tillämpning av 48-timmarsregeln. Med hänsyn till direktivets nuvarande lydelse och EG-domstolens praxis på området finns det enligt utskottets mening inget utrymme för att redan nu använda den av kommissionen föreslagna definitionen *inaktiv del av jourtid*. Detta innebär att utskottet också avstyrker motion A1 yrkandena 2 och 3.

Utskottet ansluter sig även i övrigt till de bedömningar som regeringen gör i propositionen. Lagförslaget bör därför antas av riksdagen, vilket innebär att propositionen tillstyrks.

Övriga frågor

Nytt arbetstidsdirektiv m.m.

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker en motion med hänvisning till det av kommissionen framlagda förslaget till nytt arbetstidsdirektiv. Även en motion om nattarbete avstyrks.

Motionerna

Vänsterpartiet (v) menar i motion 2003/04:A314 yrkande 4 att det är viktigt att den obekväma arbetstiden minimeras. Tillräcklig tid för återhämtning måste göras möjlig. En rätt implementerad EU-lagstiftning kan ge stöd för detta. Kvälls- och nattarbete sliter på människors hälsa. Arbetstidslagen innehåller ett förbud mot nattarbete mellan kl. 24.00 och kl. 05.00 Förbudet mot nattarbete bör utökas att gälla från kl. 23.00 till kl. 06.00.

Kenneth G Forslund (s) anser i motion A263 att kommissionens förslag till nytt arbetstidsdirektiv bör stoppas. Förslaget innebär att varje enskild medlemsstat avgör omfattningen av en normal arbetsvecka. Det blir möjligt att ha 65-timmars arbetsvecka, vilket inte är förenligt med vare sig ett gott arbetsliv eller en god europeisk arbetsmarknad. Det finns stora risker med förslaget som på sikt kan leda till att de länder som i dag har en normal arbetsvecka på ca 40 timmar tvingas att öka arbetstiden. Det är därför ytterst viktigt att Sverige engagerar sig i processen och påverkar frågans behandling.

Utskottets ställningstagande

48-timmarsregeln i arbetstidsdirektivet innebär att den sammanlagda veckoarbetstiden inklusive övertid får uppgå till högst 48 timmar i genomsnitt under en viss beräkningsperiod. Det är möjligt för enskilda medlemsstater att under vissa förutsättningar göra undantag från denna regel, s.k. *opt out* (enligt Norstedts engelsk-svenska ordbok: ”vard. inte vilja vara med, hoppa av”). Sverige har inte infört denna möjlighet men regeln utnyttjas av några andra länder. Kommissionen har i en utvärdering av direktivet konstaterat att undantagsmöjligheten underminerat direktivet och att syftet att skydda arbetstagarernas hälsa därmed inte uppfyllts. Kommissionen lade därför i höstas fram ett förslag till nytt arbetstidsdirektiv. En av de frågor som är under övervägande är möjligheten till *opt out*. Regeringens uppfattning är att möjligheten bör avskaffas. Det regeringsförslag som behandlas i detta betänkande innebär att reglerna i arbetstidsdirektivet, som det ser ut i dag, blir genomförda på ett tydligare sätt. I den mån Vänsterpartiets yrkande inte tillgodoses genom detta

avstyrker utskottet motion 2003/04:A314 yrkande 4. Utskottet avstyrker även motion A263.

Arbetstidsförkortning och flexibla arbetstider

Utskottets förslag i korthet

I detta avsnitt behandlar utskottet motioner som behandlar frågor om arbetstidsförkortning, arbetstagarinflytande över arbetstidens omfattning och förläggning och en flexiblare lagstiftning. Utskottet avstyrker samtliga motioner med hänvisning bl.a. till pågående utredningsarbete. Jämför reservationerna 3 (m), 4 (fp), 5 (kd), 6 (c) och 7 (mp).

Motionerna

Moderaterna menar i kommittémotionerna 2002/03:A315 yrkande 4 och 2003/04:A258 yrkande 6 att normen för veckoarbetstid bör avskaffas. I den senare motionen liksom i motion 2002/03:A316 yrkandena 1–5 varnar Moderaterna för att en generell arbetstidsförkortning leder till problem med att hålla verksamheten i gång, framför allt inom den redan hårt ansträngda offentliga sektorn. Rapporter visar att en betydande majoritet av alla arbetstagare är nöjda med arbetstidens längd. Arbetstidsförkortning är inte heller ett bra jämställdhetspolitiskt instrument, eftersom de som i dag diskar, städar eller tar hand om barnen skulle göra det i än större utsträckning om de fick mer tid. Föräldraskap och yrkesliv måste gå att kombinera bättre än i dag. Det kräver förändrade attityder och flexibla lösningar. Undersökningar talar för ett ökat behov av flexibla och individuella arbetstider, inte generella och politiskt beslutade arbetstidsförkortningar.

Moderaterna menar att man genom att ta bort normen för veckoarbetstid ger de enskilda arbetstagarna möjlighet att själva förhandla om sin arbetstid. På så sätt kan önskemålen tillgodoses hos dem som vill jobba mer, mindre eller annorlunda än i dag. Makten över arbetstiden bör flyttas över från politiker till de enskilda individerna. Arbetstidens omfattning och förläggning ska bestämmas genom kollektiva eller individuella avtal mellan arbetstagare och arbetsgivare.

Sten Tolgfors (m) framför i motion 2003/04:A256 yrkandena 2–4 i huvudsak samma synpunkter som de ovan redovisade kommittémotionerna och betonar härutöver inkomstbeskattningens betydelse för människors möjlighet att styra sin arbetstid. Vad som ger den enskilda familjen störst välfärd avgörs bäst av familjerna själva. Att politiskt reglera kortare arbetstid för alla är toppstyrning, menar motionären.

Även *Folkpartiet* motsätter sig en generell arbetstidsförkortning. En sådan skulle enligt partiet hota både tillväxt och välfärd och inte heller ge den valfrihet som partiet eftersträvar. Problemet är, anför det i motion A375 yrkande 12, inte att vi i Sverige som kollektiv arbetar för mycket utan för lite. I länder som Tyskland och Frankrike, vilka tidigare infört kortare arbetstid, börjar nu arbetsmarknaden att röra sig i motsatt riktning. I motion 2002/03:A241 yrkande 6 anför partiet att frågan om en generell arbetstidsförkortning synliggör skillnaderna mellan liberal och socialistisk politik. Det finns åtskilliga människor som vill jobba mindre men också många som är nöjda med sin arbetstid. En sak har de dock gemensamt, de vill alla bestämma över sin arbetstid. I ett antal parti- och kommittémotioner, 2002/03:A332 yrkande 18, 2002/03:Sf376 yrkande 6, 2003/04:A4 yrkande 4, 2003/04:A307 yrkande 5, 2003/04:A310 yrkande 13, 2003/04:Sf356 yrkande 2 respektive A355 yrkande 3, anför Folkpartiet följande om arbetstiden. Partiet arbetar sedan länge för en mer flexibel arbetstidslagstiftning. Målet är att var och en ska få möjlighet att påverka sin egen arbetstid. Många svenskar är stressade och har svårt att få tiden att räcka till. De slits mellan familj och arbete, och kraven som ställs på dem känns ofta övermäktiga. Det är partiets övertygelse att stress i första hand uppstår på grund av att människor saknar makt över sin vardag. I några av motionerna betonas kvinnornas villkor särskilt. Kvinnor har ofta huvudansvaret i hemmet och skulle därför behöva en mer flexibel arbetssituation. Den enskildes makt över arbetstiden bör stärkas och det bör stiftas en ny arbetstidslag som uppmuntrar flexibilitet och ger den enskilde större möjligheter att själv bestämma över arbetstidens längd och förläggning. Den femte semesterveckan, inarbetad semester och eventuellt ytterligare lediga dagar ska kunna läggas i en timbank. Den som vill kan sedan använda timbanken för att korta sin normala arbetstid under längre eller kortare perioder. Det ska vara möjligt att ta ut tiden i timbanken som lön. Timbanken kommer att vara särskilt värdefull för de arbetstagare som inte har avtal om flexibel arbetstid i dag, och de småbarnsföräldrar som under en period vill minska sin arbetstid skulle få den möjligheten. Folkpartiet avvisar Knasutredningens förslag om fem ytterligare semesterdagar.

Mia Franzén (fp) framför i motion 2003/04:Sf355 yrkande 4 i huvudsak samma synpunkter om arbetstidssystemets flexibilitet som finns i Folkpartiets motioner. Därutöver pekar motionären särskilt på det s.k. 3/3-systemet där tre dagars arbete följs av tre dagars ledighet. Motionären understryker att möjligheterna att arbeta deltid bör behållas för att valfrihet och flexibilitet ska kunna fungera.

Också *Kristdemokraterna* avvisar i ett antal kommitté- och partimotioner förslaget om en generell arbetstidsförkortning. Det gäller motionerna 2002/03:A242 yrkande 19, 2002/03:A318 yrkande 4, 2002/03:A320 yrkande 15, 2002/03:Sf335 yrkandena 10 och 11, 2002/03:Sf379 yrkande 5, 2002/03:Sf380 yrkandena 13–15, 2003/04:A309 yrkande 1, 2003/04:A329 yrkande 14, 2003/04:A371 yrkande 17, 2003/04:Sf397 yrkandena 10 och 11,

2003/04:Sf404 yrkandena 9 och 11, A352 yrkande 15, A354 yrkande 1, A356 yrkande 15 i denna del och Sf363 yrkande 35. Partiet varnar för att en generell arbetstidsförkortning med bibehållen lön allvarligt skulle kunna skada Sveriges konkurrenskraft, eftersom en sådan arbetstidsförkortning är omöjlig att genomföra med motsvarande effektiviseringar. Däremot är det viktigt att den som av olika skäl vill gå ned i tjänstgöringsgrad får möjlighet till detta. Ett gott arbetsklimat kännetecknas enligt Kristdemokraterna av ett stort medinflytande för personalen. De allra viktigaste faktorerna för den enskilde att få påverka är omfattningen och förläggningen av arbetstiden. Ett ökat utrymme av självvalda arbetstider ger en positiv inverkan på arbetsklimatet och minskar stressfaktorn. Arbetstidslagstiftningen måste utformas så att arbetsgivare och arbetstagare lokalt kan fastställa arbetstiden. Arbetstiden ska betraktas ur ett livscykelperspektiv, där hänsyn tas till de skilda behov som människor har vid olika tillfällen i livet. Arbetstiden ska därför kunna variera under olika perioder. För att öka individens frihet ska det vara möjligt att ta ut betald semesterledighet utöver fyra veckor efter eget önskemål och verksamhetens behov. För att möjliggöra detta föreslås ett tillägg till 10 § andra stycket semesterlagen (1977:480). Ledighet ska kunna tas ut i timmar, dagar eller månader. Det ska också vara möjligt att spara till en riktigt lång semester. Regeringen bör snarast återkomma till riksdagen med ett konkret lagförslag i denna del. Knas-utredningens förslag om ytterligare fem semesterdagar avvisas. Kristdemokraterna ser positivt på s.k. *job-sharing*, vilket innebär att två personer med likartad kompetens delar på ett jobb för att klara till exempel barnomsorg på ett familjenära sätt. Möjligheten att arbeta hemifrån bör tas tillvara. Vidare bör arbetet organiseras så att frivillig arbetsdelning och/eller tjänstledighet underlättas. I några motioner uppmärksammar partiet särskilt småbarnsföräldrarnas arbetsvillkor. Kristdemokraterna menar att staten med lagstiftning bör göra det möjligt för denna grupp att minska sin arbetstid. Rätten till tjänstledighet för vård av egna barn bör förlängas till dess att barnet är tre år. Ett vårdnadsbidrags/barnomsorgskonto bör snarast införas för att skapa valfrihet och ge ökade ekonomiska möjligheter för den som så vill att minska sin arbetstid. Vidare bör förutsättningarna för kvinnor och småbarnsföräldrar m.fl. att köpa hushållstjänster stimuleras genom en skattereduktion som motsvarar 50 % av arbetskraftskostnaden. Kristdemokraterna menar att föräldrar önskar flexibla – inte i första hand kortare – arbetstid för att kunna förena föräldraskap och arbetsliv. Det har visat sig positivt för familjelivet med öppna arbetsplatser och flexitid. Om män i större utsträckning blir aktiva och deltagande föräldrar skapas förutsättningar för kvinnors möjligheter till karriär inom arbetslivet. Att det föds så få barn i Sverige i dag är en varnings-signal. Mycket tyder på att en ökad förvärvsfrekvens med högre tempo i arbetslivet bl.a. försvårar kombinationen föräldraskap och förvärvsarbete.

Vänsterpartiet erinrar i parti- och kommittémotionerna och 2003/04:A292 yrkande 1 och A322 yrkande 6 om att partiet sedan årtionden drivit frågan om en förkortning av veckoarbetstiden med målet att införa sex timmars arbets-

dag. För att kvinnor ska kunna delta i arbetslivet på samma villkor som män krävs det en förändring i fördelningen av det obetalda arbetet. En förkortning av normalarbetstiden framstår fortfarande som den modell som tar sikte på jämställdheten och förändrade förutsättningar för fördelningen av det obetalda och betalda arbetet. I de nyssnämnda motionerna liksom i motion 2002/03:A365 yrkande 3 framför Vänsterpartiet att det är viktigt att det görs en samlad analys av hur de senaste årens arbetstidsförkortningar påverkat villkoren för kvinnor respektive män och vilken betydelse de har för jämställdheten och möjligheten till annan fördelning av det betalda och obetalda arbetet. I motionerna 2002/03:So448 yrkande 5 och 2003/04:So406 yrkande 6 inriktar sig Vänsterpartiet på den stressrelaterade ohälsan som partiet menar är en orsak till det ökade antalet sjukskrivningar i offentlig sektor, företrädesvis inom vården och omsorgens yrkesgrupper. Partiet vill att en särskild utredning tillsätts för att se över vilka konsekvenser arbetstidens längd och förläggning får på folkhälsan. I motion 2003/04:A314 yrkande 3 anför Vänsterpartiet att de senaste decenniernas utveckling av arbetstidernas förläggning borde utvärderas utifrån ett hälso- och jämställdhetsperspektiv och läggas till grund för en förbättring av arbetsvillkoren. Det finns även inom arbetsmiljöområdet säkerhetsproblem för anställda där hot om våld i olika former förekommer. En bred aktionsplan bör tas fram för att hantera dessa problem.

Centerpartiet anför i kommittémotionerna 2002/03:A239 yrkande 25 och 2003/04:A247 yrkande 20 att ett barnvänligt arbetsliv bör kännetecknas av hög flexibilitet och tillåtande attityder. Tid är bland det dyrbaraste vi har, sägs det i motionen. Det är därför viktigt att människor ges makt över sin egen tid i så stor utsträckning som möjligt. Den enskilde arbetstagarens inflytande över arbetstid, schemaläggning och förläggning av arbetet bör öka. Vad tiden används till i verkligheten och hur vi egentligen vill använda vår tid varierar i olika skeden av livet. Arbetstidens längd ska i första hand avgöras av arbetstagare och arbetsgivare. Då kan man ta hänsyn till vilken prioritering som varje arbetstagare vill göra i sitt liv just då. Arbetstiden är en allt viktigare arbetsmiljöfaktor. I slimmade organisationer får många en utvidgning av antalet arbetsuppgifter. Organisationen ska anpassas så att den enskilde arbetstagarens självbestämmande över arbetstiden ökar. Exempelvis kan man införa ett 3/3-system, dvs. att arbetstagaren arbetar tre dagar för att sedan vara ledig i tre dagar. Ett barnvänligt arbetsliv bör kännetecknas av hög flexibilitet och tillåtande attityder. Regeringen bör enligt Centerpartiet undersöka hur arbetstagarnas inflytande över arbetstiden kan öka och hur ett flexiblere arbetsliv kan skapas.

Miljöpartiet vill i motion 2002/03:A236 yrkandena 4 och 5 i en första etapp genomföra en förkortning av normalarbetstiden från 40 till 35 timmar i veckan och därefter till 30 timmar i veckan. Arbetstidsförkortningen bör genomföras i samspel mellan staten och parterna på arbetsmarknaden i ett övergripande kontrakt som ger ramarna för arbetstiden. Att sänka veckoarbetstiden är en välfärdsreform motiverad av jämställdhetsskäl för att stärka hälsa och

livskvalitet och för att människor ska orka arbeta fram till 65 års ålder. De måste också ha kraft kvar att utnyttja sin fritid när de är lediga. Människor kan inte arbeta under stress under en längre period utan att prestera sämre. Risker för att göra fel ökar när stressen sänker uppmärksamheten och koncentrationsförmågan. Stressade människor orkar inte heller ägna sig åt sociala relationer. Enligt attitydundersökningar är en god hälsa och tid för familj och socialt liv i dag viktigare än ökad materiell konsumtionsnivå. Det finns indikationer på att förändringar på arbetsmarknaden gjort människor sjukare. Att garantera bibehållen lön med sänkt arbetstid är emellertid inte politiskt möjligt. Det är i stället en avtalsfråga. Allt fler arbetar övertid. I Miljöpartiets kommittémotion 2002/03:So514 yrkande 2 framhålls omsorgen om barnen som skäl för arbetstidsförkortning. Vuxna behöver bli mer närvarande i barns liv. Att sätta barnen i centrum innebär att ge dem mycket tid. En generell arbetstidsförkortning ger till skillnad från t.ex. längre semester förutsättningar för mer tid för barnen varje dag. Miljöpartiet betonar i motion 2002/03:A236 yrkande 1 vikten av arbetstagarinflytande i arbetslivet. Att inte ha inflytande över sitt arbete är oerhört nedbrytande för människor. Individer bör ges frihet i tanke och handling och bjudas in att vara med och påverka arbetsmiljön, arbetets utförande och arbetstidens förläggning.

Martin Nilsson m.fl. (s) menar i motion A339 att det på längre sikt inte borde vara orimligt att tänka sig en normalarbetsdag om sex timmar. I motionerna 2002/03:A362 av *Inger Segelström m.fl. (s)* och 2003/04:A348 av *Carina Adolfsson Elgestam m.fl. (s)* tas avstånd från diskussionen om att arbetstid ska kunna bytas mot lön i samband med en arbetstidsförkortning. En arbetstidsförkortning ska göras generell och lika för alla. I motionerna anmärks särskilt att arbetet med en generell arbetstidsförkortning går för långsamt och att det är nödvändigt med en lagändring eftersom det i dag inte går att ta ut ledighet i exempelvis timmar.

Utskottets ställningstagande

Arbetstiden är tillsammans med lönen ett av de centrala villkoren i ett anställningsavtal. Arbetstidens omfattning och förläggning har bl.a. betydelse för vår gemensamma välfärd och den tid vi kan tillbringa med familj och vänner. Det finns stora skillnader mellan olika grupper på arbetsmarknaden när det gäller möjligheten för den enskilde arbetstagaren att ha inflytande över arbetstiden. Det är viktigt att sträva efter ökad jämlikhet i detta hänseende.

Arbetstidsfrågan är komplex och har under senare år tilldragit sig ett ökat intresse. Frågan om arbetstidsförkortning och inflytande över arbetstiden har utretts ett flertal gånger. I utskottets betänkande 2001/02:AU6 s. 58 finns en redogörelse för de olika statliga utredningar som har studerat arbetstidsfrågor under senare år. Nu senast hade Kommittén för nya arbetstids- och semesterregler (Knas) i uppdrag att bl.a. lämna förslag till en ny arbetstidsreglering som skulle ge den enskilda arbetstagaren större inflytande över arbetstidens förläggning men samtidigt ge en god flexibilitet i produktionen. Knas skulle

enligt direktiven (dir. 2000:97) också pröva olika vägar till förkortning av arbetstiden och lämna förslag om hur dessa skulle kunna genomföras. I uppdraget ingick också att se över regleringen av övertidsarbete och lämna ett förslag om ändring av semesterlagen som ger arbetstagaren rätt att ta ut semester överstigande fyra veckor och sparad semester som del av dag och dessutom se över lagen i förenklingssyfte. Knas har redovisat sitt uppdrag i delbetänkande SOU 2002:58 och slutbetänkandet SOU 2003:54. Regeringskansliet bereder för närvarande dessa förslag.

Utöver de statliga utredningar som gjorts på området finns forskningsmaterial och rapporter från universitet och andra myndigheter. Exempelvis gjorde Arbetslivsinstitutet 2003 på uppdrag av regeringen en översiktlig kartläggning av de försök med arbetstidsförkortning som har genomförts i privat och offentlig sektor under de senaste åren (regeringens beslut N2003/3738/ARM). I rapporten Kartläggning av arbetstidsförkortningar (2003:15) redovisas att centrala kollektivavtal om arbetstidsförkortningar träffats för betydande delar av arbetsmarknaden under avtalsrörelsen 1998 respektive 2001 och att de centrala kollektivavtal som innehåller uttryckliga regler om arbetstidsförkortning år 2003 omfattade ca 880 000 arbetstagare. Regeringen har nu gett institutet i uppdrag att genomföra ett försök med förkortad arbetstid. Avsikten med försöket är att klarlägga sambandet mellan arbetstidens längd och arbetstagares hälsa. Projektet ska utföras under en tvåårsperiod med början första kvartalet 2005. I projektet ingår en kontrollgrupp. Såväl studiegruppen som kontrollgruppen kommer att följas både när det gäller förändringar i arbetsvillkor och övriga livsvillkor och förändringar i hälsa. Försöket begränsas till den offentliga sektorn eftersom EU:s regelverk om statsstöd av konkurrensskäl inte medger stöd för försök i privat verksamhet.

Kvinnor och män bör få ökade möjligheter att välja arbetstid efter egna önskemål. En rätt till partiell tjänstledighet för alla arbetstagare på motsvarande sätt som småbarnsföräldrar har i dag skulle ge den enskilda arbetstagaren ett större inflytande över arbetstidens längd i olika faser av livet. Som ett led i uppfyllandet av den s.k. 121-punktsöverenskommelsen mellan s, v och mp beslutade regeringen den 21 oktober 2004 (dir. 2004:156) att ge en utredare i uppdrag att föreslå hur en lag om partiell tjänstledighet för arbetstagare som önskar gå ned i arbetstid skulle kunna utformas. En utgångspunkt för uppdraget är att öka möjligheterna att välja arbetstid efter egna önskemål. Utredaren ska överväga om en rätt till partiell tjänstledighet bör införas och analysera konsekvenserna av en sådan lag bl.a. ur jämställdhetsperspektiv. Utredaren ska redovisa uppdraget senast den 1 december 2005.

Frågan om arbetstidsförkortning och dess konsekvenser har utretts ett antal gånger. Utskottet kan konstatera att motionernas krav på ytterligare utredning i viss utsträckning kan anses tillgodosedda genom de utrednings- och beredningsåtgärder som nu pågår. Det är utskottets uppfattning att man inte bör föregripa det pågående utrednings- och beredningsarbetet. Utskottet avstyrker

av dessa skäl motionerna i den mån de inte kan anses tillgodosedda med det som anförts.

Som utskottet uttalade redan i betänkande 1998/99:AU5 bör det rådande förhållandet mellan lag och kollektivavtal behållas. Det grundläggande skyddet anges i lagstiftningen. Parterna kan sedan så långt som möjligt anpassa dessa grundläggande regler till de specifika förhållandena på avtalsområdet.

När det gäller Kristdemokraternas yrkande om tre års tjänstledighet för vård av eget barn kan utskottet konstatera att motsvarande förslag behandlats och avstyrkts vid ett flertal tillfällen, senast i betänkande 2001/02:AU6. Såvitt känt finns det inte i dagsläget någon utredning som belyser effekterna av en sådan utvidgad föräldraledighet t.ex. för de mindre företagen när det gäller hur vikariatsfrågan skulle lösas vid upprepade långa ledigheter, vilken inverkan ledigheten skulle ha på lön m.m. Utskottet har inte ändrat uppfattning i denna fråga.

Det anförda innebär att motionerna 2002/03:A236 yrkandena 1, 4 och 5, 2002/03:A239 yrkande 25, 2002/03:A241 yrkande 6, 2002/03:A242 yrkande 19, 2002/03:A315 yrkande 4, 2002/03:A316 yrkandena 1–5, 2002/03:A318 yrkande 4, 2002/03:A320 yrkande 15, 2002/03:A332 yrkande 18, 2003/04:A348, 2002/03:A362, 2002/03:A365 yrkande 3, 2002/03:Sf335 yrkandena 10 och 11, 2002/03:Sf376 yrkande 6, 2002/03:Sf379 yrkande 5, 2002/03:Sf380 yrkandena 13–15, 2002/03:So448 yrkande 5, 2002/03:So514 yrkande 2, 2003/04:A4 yrkande 4, 2003/04:A247 yrkande 20, 2003/04:A256 yrkandena 2–4, 2003/04:A258 yrkande 6, 2003/04:A292 yrkande 1, 2003/04:A307 yrkande 5, 2003/04:A309 yrkande 1, 2003/04:A310 yrkande 13, 2003/04:A314 yrkande 3, 2003/04:A329 yrkande 14, 2003/04:A371 yrkande 17, 2003/04:Sf355 yrkande 4, 2003/04:Sf356 yrkande 2, 2003/04:Sf397 yrkandena 10 och 11, 2003/04:Sf404 yrkandena 9 och 11, 2003/04:So406 yrkande 6, A322 yrkande 6, A339, A352 yrkande 15, A354 yrkande 1, A355 yrkande 3, A356 yrkande 15 i denna del, A375 yrkande 12 och Sf363 yrkande 35 bör avslås av riksdagen.

Äldres arbetstid

Utskottets förslag i korthet

I detta avsnitt behandlas några motioner om äldres arbetstid. I motionerna föreslås en lagstadgad rätt att gå ned i arbetstid från 61 års ålder och en utredning som ska studera kostnaderna för en arbetstidsförkortning från 58 års ålder. Utskottet avstyrker motionerna bl.a. med hänvisning till det arbete som ska påbörjas i utredningen om rätt till partiell tjänstledighet. Jämför reservation 8 (m, kd, c).

Motionerna

Kristdemokraterna anser i kommittémotionerna A353 yrkande 2 och A356 yrkande 15 i denna del att rätten att gå ned i arbetstid efter 61 års ålder bör lagstadgas. Partiet menar att det är viktigt att möjliggöra en flexibel övergång från heltidsarbete till ett liv med mer fritid för den enskilde som så önskar. Med det nya pensionssystemet kan man själv från 61 års ålder välja hur man vill kombinera arbetstid och pensionsuttag. En rätt att arbeta i mindre omfattning skulle möjliggöra för fler att delta i arbetslivet under längre tid. Staten ska dock inte skjuta till den förlorade pension som blir följd av att man arbetar mindre.

Viviann Gerdin och Jörgen Johansson (c) anser i motion 2002/03:A348 att åtgärder måste vidtas för att täcka behovet av personal till vård och omsorg. En successiv minskning av arbetstiden för den äldre personalen kommer med stor säkerhet att leda till minskade sjukskrivningar. För att göra det möjligt för fler att kunna fortsätta arbeta inom vården fram till pensionen föreslås att riksdagen beslutar om en utredning som ser över vilka kostnader en arbetsförlängning med bibehållen lön fr.o.m. 58 års ålder skulle föra med sig.

Utskottets ställningstagande

Sysselsättningsgraden bland äldre är hög i Sverige i ett internationellt perspektiv. Enligt SCB:s senaste arbetskraftsundersökning var 58,9 % av befolkningen i åldern 61–64 år i sysselsättning. Andelen personer utan arbete i åldersgruppen förväntas öka framöver till följd av den demografiska utvecklingen. Parallellt med detta finns ett underutnyttjande av den potentiella arbetskraften beroende bl.a. på omfattande sjukfrånvaro och förtida utträde ur arbetskraften. Det är enligt utskottets mening angeläget att vi skapar förutsättningar för ett gott arbetsliv som varar längre, vilket kan bidra till att vi bättre klarar en framtida arbetskraftsbrist. De äldres situation är uppmärksammas på EU-nivå, och regeringen beslutade i januari 2002 att tillsätta en parlamentarisk kommitté, Diskrimineringskommittén, (dir. 2002:11), som bl.a. ska föreslå hur bestämmelserna om åldersdiskriminering i EU:s likabehandlingsdirektiv (2000/78/EG) ska genomföras i Sverige. I Äldreberedningens (Senior 2005) delbetänkande Riv ålderstrappan ! Livslopp i förändring (SOU 2002:29) hänvisas till en forskningsstudie som utförts inom EU som visar att förändringar av arbetsförmågan hos personer över 50 år är mycket individuella. Rapporten visar att det går att behålla äldre i arbete genom att anpassa arbetsförhållanden och arbetsmiljö.

Att döma av de undersökningar som gjorts på området lär det också finnas önskemål om att kunna trappa ned arbetstiden mot slutet av arbetslivet. Det allmänna pensionssystemet medger uttag av del av pension fr.o.m. den månad man fyller 61 år. Någon motsvarande lagreglerad rätt att gå ned i arbetstid finns för närvarande inte. Sådan arbetstidsförkortning förekommer dock enligt vissa kollektivavtal efter överenskommelse. Exempelvis innebär det statliga avtal som trädde i kraft i januari 2003 att anställda över 61 år under vissa

förutsättningar kan beviljas en minskning av arbetstiden till som mest hälften av ordinarie heltid. Avtalet syftar till att öka möjligheterna för äldre att arbeta till ordinarie pensionsålder. I anslutning till den diskussion om olika sätt att förkorta arbetstiden som Kommittén för nya arbetstids- och semesterregler (Knas) förde i sitt delbetänkande Tid – för arbete och ledighet (SOU 2002:58) inleddes också en diskussion om det lämpliga i att det i lagstiftningen införs en rätt till deltid för arbetstagare från 61 års ålder. Kommittén konstaterade i sitt slutbetänkande Semesterlagen och övriga ledighetslagar – översyn och förenklingar (SOU 2003:54) att konsekvenserna av en lagstiftning inte minst vad avser effekterna på arbetsutbudet är svårbedömbara och att det därför behövs mer ingående undersökningar än vad som rymdes inom ramen för kommitténs utredning. Betänkandet har remissbehandlats och Regeringskansliet bereder nu ärendet.

Som nämnts ovan i avsnittet om arbetstidsförkortning och flexibla arbetstider har regeringen beslutat att ge en utredare i uppdrag att föreslå hur en lag om partiell tjänstledighet för arbetstagare som önskar gå ned i arbetstid skulle kunna utformas (dir. 2004:156). Utredningen ska redovisa uppdraget senast den 1 december 2005.

Inte heller i denna fråga är utskottet berett att föregripa resultatet av det pågående och kommande utredningsarbete som redovisats ovan. Utskottet avstyrker därför motionerna 2002/03:A348, A353 yrkande 2 och A356 yrkande 15 i denna del.

Förenklad semesterlag

Utskottets förslag i korthet

I avsnittet behandlas en motion med förslag om en förenklad semesterlag. Utskottet avstyrker yrkandet med hänvisning till pågående beredningsarbete.

Motionen

Yvonne Ångström m.fl. (fp, m och kd) anser i motion 2002/03:A269 att semesterlagen är en komplicerad lag. Den tillämpas på alla arbetsplatser och även hos små företag som i regel saknar personal som är särskilt utbildad för anställningsfrågor. Det skulle därför ligga ett stort värde i att om möjligt förenkla lagen eftersom man på så sätt kan minska arbetet inte minst för de minsta företagen. I stället för att bygga på ett system med intjänande av semesterrättigheter bör semesterlagen bygga på ett löpande system. Den som påbörjar en anställning har då rätt till betald semester redan det första året, dock inte med full betalning. Ett löpande system för att beräkna semesterrättigheter innebär betydande förenklingar av semesterlagen. Det krävs då inte

längre några regler om att ett visst år är intjänandeår och ett annat är semesterår.

Utskottets ställningstagande

I uppdraget för Kommittén för nya arbetstids- och semesterregler (Knas) ingick bl.a. att i förenklingssyfte se över semesterlagens regler om semesterlönegrundande frånvaro med bevarande av arbetstagarnas materiella förmåner. I kommitténs slutbetänkande Semesterlagen och övriga ledighetslagar – översyn och förenklingar (SOU 2003:54) föreslås en ny semesterlag som syftar till att i vissa delar göra lagens bestämmelser mindre betungande. Förslaget har remissbehandlats och är nu föremål för överväganden inom Regeringskansliet.

Utskottet anser att detta arbete inte bör föregripas och avstyrker därför motion 2002/03:A269.

Handelns öppet- och arbetstider

Utskottets förslag i korthet

I avsnittet behandlas några motioner om handelns öppethållande och om obekväma arbetstider. Utskottet avstyrker motionerna.

Bakgrund

Affärstidslagen (1966:668) trädde i kraft den 1 januari 1967 och ersatte den då gällande butikstängningslagen. Affärstidslagen var redan vid sin tillkomst tidsbestämd att gälla t.o.m. den 31 december 1971. Vid införandet av affärstidslagen diskuterades om det över huvud taget var nödvändigt med en reglering av handelns öppettider (se prop. 1966 nr 144 s. 49). Ett omedelbart slopande av affärstidsregleringen ansågs dock kunna medföra betydande olägenheter för bl.a. småföretagare. I affärstidslagen bestämdes ”vanlig affärstid” till vardagar mellan kl. 08.00 och 20.00. I den utredning som föregick regeringens proposition och i de remissvar som lämnades med anledning av utredningen pekades på ett antal faktorer som antogs medföra ett kommande behov av en längre affärstid än den då gällande. Särskilt framhölls kvinnors ökande förvärvsarbete och den då pågående befolkningsomflyttningen som medförde att allt fler fick allt längre avstånd mellan arbetsplatsen och bostaden.

Motionerna

Annelie Enochson (kd) beskriver i motionerna 2003/04:A277 respektive A237 den situation som råder sedan affärstidslagen upphörde som ett laglöst tillstånd eftersom butikerna har möjlighet att hålla öppet på de tider som de själva vill. Det ökade öppethållandet har inneburit en ökad stress för konsu-

menterna, de handelsanställda och butiksägarna. Om handeln styrdes över till sexdagarsvecka skulle det ge billigare varor, bättre folkhälsa och bättre villkor för de handelsanställda och medborgarna. Regeringen bör utreda möjligheten att verka för bättre folkhälsa genom att på nytt införa en affärstidslag.

Gunilla Carlsson i Hisings Backa m.fl. (s) anför i motion 2003/04:A322 att Sveriges regler för öppethållande inom handeln är mycket liberala. Butikernas öppethållande medför ökad risk för butiksran. Butiksanställda förtjänar en bättre arbetsmiljö, och lagstiftningen bör därför ses över i syfte att skapa en bättre arbetsmiljö för dem.

Utskottets ställningstagande

Såvitt utskottet känner till finns det inga utredningar som på ett mer generellt plan närmare belyser det påstådda sambandet mellan butikernas öppethållande och konsumenternas stress och folkhälsan. De skäl som redan 1966 framfördes för ett generöst öppethållande gör sig enligt utskottets mening till viss del alltjämt gällande. Människors förvärvsfrekvens och arbets- och boendesituation med långa pendlingstider gör att det finns ett behov av generösa öppettider. Utskottet finner därför inga skäl att nu överväga en ny affärstidsreglering. Samtidigt måste man dock beakta att hot och våld är ett arbetsmiljöproblem som fått ökad uppmärksamhet på senare tid. I Sverige pågår viss forskning om hot och våld på arbetsplatser. I Arbetslivsinstitutets rapport Hot och våld vid nattöppen detaljhandel (2002) – anges att arbetsrelaterat våld är mer frekvent än både gatuvåld och våld inom familjen. Omfattningen av detta våld är naturligtvis oacceptabelt och ger anledning till oro för de handelsanställdas arbetsmiljö. Studien ger fog för antagandet att hot och våld är ett problem i den nattöppna detaljhandeln. Utskottet vill understryka att arbetsgivaren har ett ansvar för säkerheten på arbetsplatserna och att arbetstagare inom handeln, liksom arbetstagare i andra näringar, har rätt till en god arbetsmiljö. Utskottet noterar att Arbetslivsinstitutet planerar fortsatt forskning på området, vilket utskottet välkomnar. Utskottet kommer senare i vår att i ett separat betänkande behandla arbetsmiljöfrågor och då behandla motionsförslag om hot och våld i arbetslivet, bl.a. vid butiksarbete.

Utskottet avstyrker motionerna 2003/04:A277, 2003/04:A322 och A237.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Yrkande om avslag på propositionen (punkt 1) (m, fp, kd, c)

av Margareta Andersson (c), Anders G Högmark (m), Tina Acketoft (fp), Patrik Norinder (m), Henrik Westman (m), Mauricio Rojas (fp) och Annelie Enochson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår proposition 2003/04:180. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:A1 yrkande 1 (m, fp, kd, c).

Ställningstagande

Sverige har genom sitt medlemskap i EU förbundit sig att genomföra EG-direktiven i den mån det inte kan anses att nuvarande lagstiftning redan uppfyller direktivens intentioner och innehåll. Om detta råder ingen tvekan eller delade meningar. Det är dock beklagligt att regeringen utformar propositionen på ett så kategoriskt och långtgående sätt. Den utformning som regeringen väljer är inte nödvändig för att uppfylla direktivet. EG-domstolen har genom ett antal domar tolkat 1993 års arbetstidsdirektiv och därmed lagt en praxis som bl.a. rör tillämpningen av jourtid. Jourtid på arbetsplatsen ska inräknas som arbetstid vid tillämpning av direktivet. Det slås fast i målen Simap respektive Jaeger. Detta får följdverkningar inom exempelvis sjukvården som ofta tillämpar jourtid. Det har medfört diskussioner inom EU om att direktivet bör förändras. Inom EU pågår nu en process med en översyn av arbetstidsdirektivet, som verkar leda fram till att begreppet jourtid förtydligas och förändras. Regeringen anger i sin proposition att processen med att genomföra arbetstidsdirektivets regler kompliceras av att det för närvarande pågår en översyn av delar av direktivet inom EU. Regeringen drar emellertid slutsatsen att det mest lämpliga tillvägagångssättet är att lägga fram en detaljerad proposition som varken tar hänsyn till den process som pågår inom det europeiska samarbetet eller de ekonomiska konsekvenserna av förslaget. Vi delar inte regeringens bedömning.

Det är vår gemensamma uppfattning att nuvarande arbetstidsdirektiv kan genomföras med en mindre långtgående lagändring. Mer genomgripande förändringar av arbetstidslagen kan anstå till dess förslaget till nytt arbetstidsdirektiv blir föremål för riksdagsbehandling.

Med hänsyn till det anförda anser vi att riksdagen bör avslå proposition 2003/04:180 och bifalla motion 2004/05:A1 yrkande 1 (m, fp, kd, c).

2. Sättet att genomföra arbetstidsdirektivet (punkt 2) (m, fp, kd, c)

av Margareta Andersson (c), Anders G Höglmark (m), Tina Acketoft (fp), Patrik Norinder (m), Henrik Westman (m), Mauricio Rojas (fp) och Annelie Enochson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager som sin mening vad som framförs under *Ställningstagande* nedan. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:A1 yrkandena 2 och 3 (m, fp, kd, c).

Ställningstagande

Reglerna om jourtid och arbetstidsmättet är angelägna men vi anser att regeringen bör avvakta det pågående arbetet inom EU med att revidera arbetstidsdirektivet. I EU-kommissionens förslag till nytt arbetstidsdirektiv lanseras begreppet ”passiv jourtid”. Kommissionen föreslår att det inte ska räknas som faktisk arbetstid t.ex. när en läkare sover under sin jourtid, dvs. passiv jourtid. Vi instämmer i detta. Kommissionens förslag borde föranleda regeringen att ompröva propositionen. Jourtid ska inte betraktas som arbetstid om inte arbetstagaren i fråga faktiskt har arbetat.

Vi anser att det vid beräkning av den sammanlagda arbetstiden helt borde bortses från semester respektive sjukfrånvaro. Det är obegripligt hur regeringen kan göra en så annorlunda bedömning i frågan än den som Lagrådet, många remissinstanser och vi gör. Vilka ledigheter som ska räknas in i det totala arbetstidsmättet kräver en ordentlig genomlysning och diskussion.

Med hänsyn till det anförda bör motion 2004/05:A1 yrkandena 2 och 3 (m, fp, kd, c) bifallas.

3. Arbetstidsförkortning och flexibla arbetstider (punkt 5) (m)

av Anders G Höglmark (m), Patrik Norinder (m) och Henrik Westman (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager som sin mening vad som framförs under *Ställningstagande* i reservation 3. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2002/03:A315 yrkande 4 (m), 2002/03:A316 yrkandena 1–5 (m), 2003/04:A256 yrkandena 2–4 (m) och 2003/04:A258 yrkande 6 (m) och avslår motionerna 2002/03:Sf335 yrkandena 10 och 11 (kd), 2002/03:Sf376 yrkande 6 (fp),

2002/03:Sf379 yrkande 5 (kd), 2002/03:Sf380 yrkandena 13–15 (kd), 2002/03:So448 yrkande 5 (v), 2002/03:So514 yrkande 2 (mp), 2002/03:A236 yrkandena 1, 4 och 5 (mp), 2002/03:A239 yrkande 25 (c), 2002/03:A241 yrkande 6 (fp), 2002/03:A242 yrkande 19 (kd), 2002/03:A318 yrkande 4 (kd), 2002/03:A320 yrkande 15 (kd), 2002/03:A332 yrkande 18 (fp), 2002/03:A362 (s), 2002/03:A365 yrkande 3 (v), 2003/04:Sf355 yrkande 4 (fp), 2003/04:Sf356 yrkande 2 (fp), 2003/04:Sf397 yrkandena 10 och 11 (kd), 2003/04:Sf404 yrkandena 9 och 11 (kd), 2003/04:So406 yrkande 6 (v), 2003/04:A4 yrkande 4 (fp), 2003/04:A247 yrkande 20 (c), 2003/04:A292 yrkande 1 (v), 2003/04:A307 yrkande 5 (fp), 2003/04:A309 yrkande 1 (kd), 2003/04:A310 yrkande 13 (fp), 2003/04:A314 yrkande 3 (v), 2003/04:A329 yrkande 14 (kd), 2003/04:A348 (s), 2003/04:A371 yrkande 17 (kd), 2004/05:Sf363 yrkande 35 (kd), 2004/05:A322 yrkande 6 (v), 2004/05:A339 (s), 2004/05:A352 yrkande 15 (kd), 2004/05:A354 yrkande 1 (kd), 2004/05:A355 yrkande 3 (fp), 2004/05:A356 yrkande 15 i denna del (kd) och 2004/05:A375 yrkande 12 (fp).

Ställningstagande

Bestämmandet över arbetstiden bör i allt väsentligt flyttas från politikerna till de enskilda individerna och deras arbetsgivare. Människor vet själva bäst hur avvägningen mellan arbete, ekonomi och gemensam tid bör göras för att passa dem. Arbetstidens omfattning och förläggning ska därför i högre grad bestämmas av arbetstagare och arbetsgivare via kollektiva eller individuella avtal. Människor är olika och prioriterar olika vid skilda tillfällen i livet. Genom att ta bort normen för veckoarbetstid och låta enskilda arbetstagare förhandla själva om sin arbetstid tillgodoses önskemålen hos dem som vill jobba mer, mindre eller annorlunda än i dag.

Arbete måste beskattas så att det alltid är lönsamt att arbeta. Om beskattningen var rimlig skulle människor själva kunna bestämma över sin samlade arbetstid utan politikerstyrning. För att skapa fler jobb krävs avregleringar av tjänstesektorn, skattesänkningar på arbete, förenklingar för företagandet och ökade satsningar på utbildning och kompetens.

Moderaterna säger nej till en generell och lagstiftad förkortning av arbetstiden. Undersökningar visar att en betydande majoritet av arbetstagarna är nöjda med arbetstidens längd. Det stora problemet för de allra flesta är inte veckoarbetstiden, utan avsaknaden av möjlighet att själv kunna bestämma hur, var och när man ska arbeta. Sverige har en kort arbetstid i jämförelse med andra länder inom OECD. Vi står också inför betydande pensionsavgångar framöver. Samtidigt som 40-talisterna går i pension träder mindre årskullar arbetstagare in på arbetsmarknaden. Att i det läget minska den samlade arbetade tiden i stället för att öka arbetsutbudet skulle medföra betydande problem med att finansiera välfärden. En sådan reform tar också bort rätten för den enskilde att själv bestämma över sitt liv. Inte heller medför den några positiva effekter på hälsan. Däremot skulle tillväxten bli lägre, vilket drabbar dem som redan har det sämst. Med hänsyn till det anförda anser vi att riksdä-

gen bör bifalla motionerna 2002/03:A315 yrkande 4 (m), 2002/03:A316 yrkandena 1–5 (m), 2003/04:A256 yrkandena 2–4 (m) och 2003/04:A258 yrkande 6 (m). Övriga i sammanhanget behandlade motioner avstyrks.

4. Arbetstidsförkortning och flexibla arbetstider (punkt 5) (fp)

av Tina Acketoft (fp) och Mauricio Rojas (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs under *Ställningstagande* i reservation 4. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2002/03:Sf376 yrkande 6 (fp), 2002/03:A241 yrkande 6 (fp), 2002/03:A332 yrkande 18 (fp), 2003/04:Sf356 yrkande 2 (fp), 2003/04:A4 yrkande 4 (fp), 2003/04:A307 yrkande 5 (fp), 2003/04:A310 yrkande 13 (fp), 2004/05:A355 yrkande 3 (fp) och 2004/05:A375 yrkande 12 (fp) och avslår motionerna 2002/03:Sf335 yrkandena 10 och 11 (kd), 2002/03:Sf379 yrkande 5 (kd), 2002/03:Sf380 yrkandena 13–15 (kd), 2002/03:So448 yrkande 5 (v), 2002/03:So514 yrkande 2 (mp), 2002/03:A236 yrkandena 1, 4 och 5 (mp), 2002/03:A239 yrkande 25 (c), 2002/03:A242 yrkande 19 (kd), 2002/03:A315 yrkande 4 (m), 2002/03:A316 yrkandena 1–5 (m), 2002/03:A318 yrkande 4 (kd), 2002/03:A320 yrkande 15 (kd), 2002/03:A362 (s), 2002/03:A365 yrkande 3 (v), 2003/04:Sf355 yrkande 4 (fp), 2003/04:Sf397 yrkandena 10 och 11 (kd), 2003/04:Sf404 yrkandena 9 och 11 (kd), 2003/04:So406 yrkande 6 (v), 2003/04:A247 yrkande 20 (c), 2003/04:A256 yrkandena 2–4 (m), 2003/04:A258 yrkande 6 (m), 2003/04:A292 yrkande 1 (v), 2003/04:A309 yrkande 1 (kd), 2003/04:A314 yrkande 3 (v), 2003/04:A329 yrkande 14 (kd), 2003/04:A348 (s), 2003/04:A371 yrkande 17 (kd), 2004/05:Sf363 yrkande 35 (kd), 2004/05:A322 yrkande 6 (v), 2004/05:A339 (s), 2004/05:A352 yrkande 15 (kd), 2004/05:A354 yrkande 1 (kd) och 2004/05:A356 yrkande 15 i denna del (kd).

Ställningstagande

Valfrihet är ett grundfundament för att få människor och därmed Sverige att växa. När människor får ökad valfrihet i sina liv leder det till positiva samhällsekonomiska effekter. Det finns åtskilliga människor som gärna jobbar mindre under det att andra är nöjda med sin arbetstid och åter andra i själva verket helst av allt vill jobba mer. Vår övertygelse är att stress i första hand uppstår då människor saknar makt över sin vardag. Den enskildes makt över arbetstiden måste därför stärkas. Flera undersökningar visar att i synnerhet barnfamiljer är missnöjda med sina arbetstider och vill ha större möjlighet till flexibilitet. De känner sig pressade mellan kravet på arbete och viljan att tillbringa tid med sina barn.

Det bör stiftas en ny arbetstidslag som ger arbetstagaren större inflytande över arbetstidens omfattning och förläggning. Lagen ska underlätta förhandlingar om en mer flexibel arbetstid. Arbetstiden ska bestämmas i en överenskommelse mellan den enskilde arbetstagaren och arbetsgivaren efter deras behov och önskemål. Den nya lagen bör även ge den enskilde möjlighet att ta ut ledighet i timmar. Den femte semesterveckan, inarbetad semester och eventuellt ytterligare lediga dagar ska kunna läggas i en timbank som får tas ut i timmar, för kortare veckoarbetstid, en ledig dag när man behöver eller i pengar. Den småbarnsförälder som under en period vill minska sin arbetstid skulle genom timbanken få den möjligheten. Ur liberal synvinkel är en timbank en stor frihetsökning som skulle ge varje arbetstagare betydligt större makt över sin vardag. Timbanken skulle vara särskilt värdefull för dem som inte har avtal om flexibel arbetstid i dag. Den ekonomiska stressen skulle minska för människor med små marginaler om de visste att de hade en ekonomisk buffert i form av inestående timmar i timbanken.

Folkpartiet motsätter sig en lagstadgad allmän arbetstidsförkortning eftersom den skulle hota både tillväxt och välfärd och inte heller ge den valfrihet som Folkpartiet eftersträvar. Med hänsyn till det anförda anser vi att riksdagen bör bifalla motionerna 2002/03:Sf376 yrkande 6 (fp), 2002/03:A241 yrkande 6 (fp), 2002/03:A332 yrkande 18 (fp), 2003/04:Sf356 yrkande 2 (fp), 2003/04:A4 yrkande 4 (fp), 2003/04:A307 yrkande 5 (fp), 2003/04:A310 yrkande 13 (fp), 2004/05:A355 yrkande 3 (fp) och 2004/05:A375 yrkande 12 (fp). Övriga i sammanhanget behandlade motioner avstyrks.

5. Arbetstidsförkortning och flexibla arbetstider (punkt 5) (kd) av Annelie Enochson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs under *Ställningstagande* nedan. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2002/03:Sf335 yrkandena 10 och 11 (kd), 2002/03:Sf379 yrkande 5 (kd), 2002/03:Sf380 yrkandena 13–15 (kd), 2002/03:A242 yrkande 19 (kd), 2002/03:A318 yrkande 4 (kd), 2002/03:A320 yrkande 15 (kd), 2003/04:Sf397 yrkandena 10 och 11 (kd), 2003/04:Sf404 yrkandena 9 och 11 (kd), 2003/04:A309 yrkande 1 (kd), 2003/04:A329 yrkande 14 (kd), 2003/04:A371 yrkande 17 (kd), 2004/05:Sf363 yrkande 35 (kd), 2004/05:A352 yrkande 15 (kd), 2004/05:A354 yrkande 1 (kd) och 2004/05:A356 yrkande 15 i denna del (kd) och avslår motionerna 2002/03:Sf376 yrkande 6 (fp), 2002/03:So448 yrkande 5 (v), 2002/03:So514 yrkande 2 (mp), 2002/03:A236 yrkandena 1, 4 och 5 (mp), 2002/03:A239 yrkande 25 (c), 2002/03:A241 yrkande 6 (fp), 2002/03:A315 yrkande 4 (m), 2002/03:A316 yrkandena 1–5 (m), 2002/03:A332 yrkande 18 (fp), 2002/03:A362 (s), 2002/03:A365 yrkande 3 (v), 2003/04:Sf355 yrkande 4 (fp), 2003/04:Sf356 yrkande 2 (fp),

2003/04:So406 yrkande 6 (v), 2003/04:A4 yrkande 4 (fp), 2003/04:A247 yrkande 20 (c), 2003/04:A256 yrkandena 2–4 (m), 2003/04:A258 yrkande 6 (m), 2003/04:A292 yrkande 1 (v), 2003/04:A307 yrkande 5 (fp), 2003/04:A310 yrkande 13 (fp), 2003/04:A314 yrkande 3 (v), 2003/04:A348 (s), 2004/05:A322 yrkande 6 (v), 2004/05:A339 (s), 2004/05:A355 yrkande 3 (fp) och 2004/05:A375 yrkande 12 (fp).

Ställningstagande

Människor har olika behov under olika perioder i livet och arbetstiden måste därför betraktas ur ett livscykelperspektiv. Arbetslivet måste vara förenligt med att vara förälder, odla ett intresse, vara aktiv i föreningslivet osv. Den enskilda människans olika önskemål under olika skeden av livet gör centrala kollektivistiska lösningar otidsenliga. Ett gott arbetsklimat kännetecknas av ett stort medinflytande för personalen och en av de allra viktigaste faktorerna för den enskilde är att få påverka omfattning och förläggning av arbetstider. Erfarenheter visar att de arbetsgivare som låter sina arbetstagare påverka arbetstidens förläggning får medarbetare med högre motivation och effektivitet. Ett ökat utrymme av självvalda arbetstider ger också en positiv inverkan på arbetsklimatet och minskar stressfaktorn. När människor själva hittar bra lösningar ska inte staten lägga sig i och desarmera avtalssystemets legitimitet. Det är särskilt viktigt att flexibel arbetstid för småbarnsföräldrar underlättas.

För att öka individens frihet vill vi att betald ledighet utöver fyra veckors semester ska kunna förläggas efter den enskildes önskemål och verksamhetens behov. Semesterlagen bör därför få ett tillägg i 10 § andra stycket som möjliggör detta.

Arbetstidsförläggning som går att förena med familjeliv är en angelägenhet för alla framtidsinriktade arbetsgivare. Många fler arbeten skulle kunna skötas på distans. Kristdemokraterna ser positivt på s.k. job-sharing som innebär att två personer med likartad kompetens delar på ett jobb för att klara till exempel barnomsorgen på ett familjenära sätt. Det har blivit allt vanligare med flextid och öppna arbetsplatser där arbetstagaren kan lämna arbetsplatsen eller ta emot besök, vilket har visat sig vara positivt för familjelivet. Arbetet bör vidare kunna organiseras så att frivillig arbetsdelning och/eller tjänstledighet underlättas. Staten och kommunerna bör föregå med positiva exempel när det gäller att låta personalen på varje arbetsplats utifrån sina och verksamhetens behov påverka hur arbetstiden ska förläggas.

En generell arbetstidsförkortning med bibehållen lön skulle allvarligt skada Sveriges konkurrenskraft då den är omöjlig att genomföra med motsvarande effektiviseringar. Den ekonomiska välfärdsförlust det skulle innebära om alla samtidigt skulle korta sin arbetstid skulle slå hårt mot såväl den enskilde, företagen som nationen Sverige. För att lätta arbetsbördan för dubbelarbetande kvinnor och småbarnsföräldrar bör förutsättningar i stället skapas för att kunna köpa hushållstjänster, exempelvis genom en skattereduktion på 50 % av arbetskraftskostnaden. Med hänsyn till det anförda anser vi att riksdagen bör bifalla motionerna 2002/03:Sf335 yrkandena 10 och 11 (kd),

2002/03:Sf379 yrkande 5 (kd), 2002/03:Sf380 yrkandena 13–15 (kd), 2002/03:A242 yrkande 19 (kd), 2002/03:A318 yrkande 4 (kd), 2002/03:A320 yrkande 15 (kd), 2003/04:Sf397 yrkandena 10 och 11 (kd), 2003/04:Sf404 yrkandena 9 och 11 (kd), 2003/04:A309 yrkande 1 (kd), 2003/04:A329 yrkande 14 (kd), 2003/04:A371 yrkande 17 (kd), 2004/05:Sf363 yrkande 35 (kd), 2004/05:A352 yrkande 15 (kd), 2004/05:A354 yrkande 1 (kd) och 2004/05:A356 yrkande 15 i denna del (kd). Övriga i sammanhanget behandlade motioner avstyrks.

6. Arbetstidsförkortning och flexibla arbetstider (punkt 5) (c)

av Margareta Andersson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs under *Ställningstagande* nedan. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2002/03:A239 yrkande 25 (c) och 2003/04:A247 yrkande 20 (c) och avslår motionerna 2002/03:Sf335 yrkandena 10 och 11 (kd), 2002/03:Sf376 yrkande 6 (fp), 2002/03:Sf379 yrkande 5 (kd), 2002/03:Sf380 yrkandena 13–15 (kd), 2002/03:So448 yrkande 5 (v), 2002/03:So514 yrkande 2 (mp), 2002/03:A236 yrkandena 1, 4 och 5 (mp), 2002/03:A241 yrkande 6 (fp), 2002/03:A242 yrkande 19 (kd), 2002/03:A315 yrkande 4 (m), 2002/03:A316 yrkandena 1–5 (m), 2002/03:A318 yrkande 4 (kd), 2002/03:A320 yrkande 15 (kd), 2002/03:A332 yrkande 18 (fp), 2002/03:A362 (s), 2002/03:A365 yrkande 3 (v), 2003/04:Sf355 yrkande 4 (fp), 2003/04:Sf356 yrkande 2 (fp), 2003/04:Sf397 yrkandena 10 och 11 (kd), 2003/04:Sf404 yrkandena 9 och 11 (kd), 2003/04:So406 yrkande 6 (v), 2003/04:A4 yrkande 4 (fp), 2003/04:A256 yrkandena 2–4 (m), 2003/04:A258 yrkande 6 (m), 2003/04:A292 yrkande 1 (v), 2003/04:A307 yrkande 5 (fp), 2003/04:A309 yrkande 1 (kd), 2003/04:A310 yrkande 13 (fp), 2003/04:A314 yrkande 3 (v), 2003/04:A329 yrkande 14 (kd), 2003/04:A348 (s), 2003/04:A371 yrkande 17 (kd), 2004/05:Sf363 yrkande 35 (kd), 2004/05:A322 yrkande 6 (v), 2004/05:A339 (s), 2004/05:A352 yrkande 15 (kd), 2004/05:A354 yrkande 1 (kd), 2004/05:A355 yrkande 3 (fp), 2004/05:A356 yrkande 15 i denna del (kd) och 2004/05:A375 yrkande 12 (fp).

Ställningstagande

Tid är bland det dyrbaraste vi har. Det är därför viktigt att människor ges makt över sin egen tid i så stor utsträckning som möjligt. Vad tiden används till i verkligheten och hur vi egentligen skulle vilja använda vår tid varierar i olika skeden av livet. Arbetstiden är en allt viktigare arbetsmiljöfaktor. I slimmade organisationer får arbetstagarna allt fler arbetsuppgifter. De anställda ska också vara flexibla och kunna rycka in där det bäst behövs för stunden. Även om det är positivt för många att få ett mer omväxlande arbete

ökar risken för att tiden till återhämtning minskar. Organisationer måste anpassas så att den enskilde arbetstagarens självbestämmande över arbetstiden ökar. Arbetstidens längd ska i första hand avgöras av arbetstagare och arbetsgivare. Den enskilde arbetstagarens inflytande över arbetstid och schemaläggning och var arbetet förläggs bör öka. Ett exempel på arbetstidsförläggning är s.k. tre/tre-system, vilket innebär att arbetstagaren arbetar tre dagar för att sedan vara ledig tre dagar.

Regeringen bör undersöka hur arbetstagarnas inflytande över arbetstiden kan öka och hur ett flexiblere arbetsliv kan skapas. Med hänsyn till det anförda anser jag att riksdagen bör bifalla motionerna 2002/03:A239 yrkande 25 (c) och 2003/04:A247 yrkande 20 (c). Övriga i sammanhanget behandlade motioner avstyrks.

7. Arbetstidsförkortning och flexibla arbetstider (punkt 5) (mp)

av Ulf Holm (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs under *Ställningstagande* nedan. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2002/03:So514 yrkande 2 (mp) och 2002/03:A236 yrkandena 1, 4 och 5 (mp) och avslår motionerna 2002/03:Sf335 yrkandena 10 och 11 (kd), 2002/03:Sf376 yrkande 6 (fp), 2002/03:Sf379 yrkande 5 (kd), 2002/03:Sf380 yrkandena 13–15 (kd), 2002/03:So448 yrkande 5 (v), 2002/03:A239 yrkande 25 (c), 2002/03:A241 yrkande 6 (fp), 2002/03:A242 yrkande 19 (kd), 2002/03:A315 yrkande 4 (m), 2002/03:A316 yrkandena 1–5 (m), 2002/03:A318 yrkande 4 (kd), 2002/03:A320 yrkande 15 (kd), 2002/03:A332 yrkande 18 (fp), 2002/03:A362 (s), 2002/03:A365 yrkande 3 (v), 2003/04:Sf355 yrkande 4 (fp), 2003/04:Sf356 yrkande 2 (fp), 2003/04:Sf397 yrkandena 10 och 11 (kd), 2003/04:Sf404 yrkandena 9 och 11 (kd), 2003/04:So406 yrkande 6 (v), 2003/04:A4 yrkande 4 (fp), 2003/04:A247 yrkande 20 (c), 2003/04:A256 yrkandena 2–4 (m), 2003/04:A258 yrkande 6 (m), 2003/04:A292 yrkande 1 (v), 2003/04:A307 yrkande 5 (fp), 2003/04:A309 yrkande 1 (kd), 2003/04:A310 yrkande 13 (fp), 2003/04:A314 yrkande 3 (v), 2003/04:A329 yrkande 14 (kd), 2003/04:A348 (s), 2003/04:A371 yrkande 17 (kd), 2004/05:Sf363 yrkande 35 (kd), 2004/05:A322 yrkande 6 (v), 2004/05:A339 (s), 2004/05:A352 yrkande 15 (kd), 2004/05:A354 yrkande 1 (kd), 2004/05:A355 yrkande 3 (fp), 2004/05:A356 yrkande 15 i denna del (kd) och 2004/05:A375 yrkande 12 (fp).

Ställningstagande

I ett barnvänligt samhälle finns det tid och plats för fler vuxna som engagerar sig i barnen. Flera av Miljöpartiets förslag syftar till att ge barnen mer tid med sina föräldrar. De olika familjepolitiska reformerna ska ses i ljuset av en av vår tids största och viktigaste välfärdsreformer, en allmän arbetstidsförkortning. Det är viktigt med en generell sänkning av normalarbetstiden. I en första etapp bör normalarbetstiden sänkas till 35 timmar i veckan, och på sikt bör den sänkas till 30 timmar i veckan. Det är inte bara de riktigt små barnen som ha rätt till tid med sina vuxna. Den rätten har alla människor, även ungdomar. En generell arbetstidsförkortning ger till skillnad från t.ex. längre semester förutsättningar för mer tid för barnen varje dag. En arbetstidsförkortning är också viktig av hälsoskäl. Människor kan inte arbeta under stress under en längre period utan att prestera sämre. Stressade människor orkar inte ägna sig åt sociala relationer. Med en sänkt arbetstid orkar människor arbeta längre. Många har en bild av att ökad ekonomisk tillväxt är något positivt i sig, men det finns olika slags tillväxt. Ökad välfärd går inte alltid att mäta i ekonomiska termer. Det finns indikationer på att förändringar på arbetsmarknaden gjort folk sjukare. En arbetstidsförkortning är viktig för att människor ska orka utnyttja sin fritid när de är lediga och för att de ska orka arbeta fram till 65 års ålder. Reformen är också viktig av jämställdhetsskäl och för att minska arbetslösheten och den stress som de arbetslösa utsätts för. Med hänsyn till det anförda bör riksdagen bifalla motionerna 2002/03:So514 yrkande 2 (mp) och 2002/03:A236 yrkandena 1, 4 och 5 (mp). Övriga i sammanhanget behandlade motioner avstyrks.

8. Äldres arbetstid (punkt 6) (m, kd, c)

av Margareta Andersson (c), Anders G Högmark (m), Patrik Norinder (m), Henrik Westman (m) och Annelie Enochson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs under *Ställningstagande* nedan. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2004/05:A353 yrkande 2 (kd) och 2004/05:A356 yrkande 15 i denna del (kd) och avslår motion 2002/03:A348 (c).

Ställningstagande

Personer i åldersgruppen 55–64 år arbetar i mindre utsträckning än genomsnittet för befolkningen i övrigt och endast 63 % i åldersgruppen finns kvar på arbetsmarknaden. De arbetar också färre timmar än befolkningen i övrigt. Den faktiska pensionsåldern sjunker. För att klara framtidens välfärd och tillväxt kommer Sverige att behöva fler som arbetar. Det råder redan arbetskraftsbrist på vissa håll, samtidigt som en stor andel människor är arbetslösa,

sjukskrivna eller sjukpensionerade. Denna situation hotar tillväxten och leder till stora påfrestningar på välfärdssystemen.

Det är såväl önskvärt som realistiskt att utnyttja den arbetskraftspotential som finns bland seniorerna bättre och att ge dem möjlighet och motivation att jobba längre. En viktig del i detta är att öka möjligheten till en flexibel övergång mellan heltidsarbete och ett liv som pensionär. I det nya pensionssystemet kan arbetstagaren själv välja hur han eller hon vill kombinera arbetstid och pensionsuttag från 61 års ålder. Det finns dock ingen laglig rätt att gå ned i arbetstid i motsvarande mån. En sådan rättighet skulle göra det möjligt för fler arbetstagare att delta i arbetslivet under en längre tid. Det skulle också öka den enskildes inflytande över arbetstiden. Vi anser därför att en lagstadgad rätt att gå ned i arbetstid från 61 års ålder bör införas. Arbetstagare som väljer att trappa ned sin arbetstid före pension bör dock inte kompenseras för framtida pensionsförlust, vilket blir den ekonomiska konsekvensen av ett sådant val. Med hänsyn till det anförda bör riksdagen bifalla motionerna 2004/05:A353 yrkande 2 (kd) och 2004/05:A356 yrkande 15 i denna del (kd). Motion 2002/03:A348 (c) avstyrks till den del den inte tillgodosetts genom det anförda.

Särskilda yttranden

Utskottets beredning av ärendet har föranlett följande särskilda yttranden. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Arbetstidsförkortning och flexibla arbetstider (punkt 5) (v)

av Anders Wiklund (v).

Vänsterpartiet har sedan årtionden drivit frågan om en förkortning av veckoarbetstiden med målet 6 timmars arbetsdag. Enligt SCB:s tidsanvändningsstudie hade kvinnor och män lika omfattande arbetsbörda 2000/01. Män fick dock i större utsträckning än kvinnor betalt för sitt arbete. För att kvinnor ska ha möjlighet att delta på arbetsmarknaden på samma villkor som män är det nödvändigt med en annan fördelning av det obetalda arbetet. Män måste alltså ta ett större ansvar för hem och barn. Fördelningen mellan könen av det obetalda arbetet är en av de mest centrala jämställdhetsfrågorna i vår tid.

Även arbetstidens förläggning skiljer sig åt mellan könen. Mäns arbete utförs i större utsträckning på vardagar under dagtid, medan kvinnors arbete fördelas över dag- och kvällstid och helger. Att ha obekväma eller oregelbundna arbetstider är mer än tio gånger vanligare bland LO:s kvinnor än bland SACO:s kvinnor.

Trots en utveckling med olika avtalslösningar som innefattar arbetstidsförkortningar framstår en förkortning av normalarbetstiden fortfarande som den modell som tar sikte på jämställdhet och på förändrade förutsättningar för en annan fördelning av det obetalda och betalda arbetet. En förkortning av veckoarbetstiden är således även fortsättningsvis en jämställdhetsfråga.

Det finns anledning att fördjupa kunskaperna i frågan om arbetstid och jämställdhet. Jag anser att det finns behov av en samlad analys av hur de senaste årens arbetstidsförkortningar påverkat villkoren för kvinnor och män och vilken betydelse olika uttag av arbetstidsförkortningar har för jämställdheten och möjligheten till annan fördelning av det betalda och obetalda arbetet.

2. Förenklad semesterlag (punkt 7) (m, fp, kd, c)

av Margareta Andersson (c), Anders G Högmark (m), Tina Acketoft (fp), Patrik Norinder (m), Henrik Westman (m), Mauricio Rojas (fp) och Annelie Enochson (kd).

Semesterlagen är i sin nuvarande utformning en komplicerad lag. Den skapar tveklöst en rad helt onödiga problem inte minst i småföretagen. Det finns därför starka skäl att genomföra en rad förenklingar som skulle kunna innebära påtagliga administrativa vinster.

Det pågår nu ett arbete i Regeringskansliet med att bereda de förslag som presenterades av kommittén för nya arbetstids- och semesterregler (Knas) i betänkandet SOU 2003:54.

Vi förutsätter att regeringen därför skyndsamt återkommer till riksdagen med en rad konkreta förslag om förändringar och förenklingar i dessa frågor. Sådana förändringar efterfrågas starkt av Sveriges småföretag.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

2003/04:180:

Regeringen föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i arbetstidslagen (1982:673).

Följdmotion

2004/05:A1 av Anders G Högmark m.fl. (m, fp, kd, c):

1. Riksdagen avslår regeringens förslag om ett tydligare genomförande av EG:s arbetstidsdirektiv.
2. Riksdagen begär att regeringen skyndsamt återkommer med förslag om att semester och sjukfrånvaro ej skall inkluderas vid beräkningen av genomsnittet av arbetstiden.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om jourtid.

Motion väckt med anledning av skr. 2002/03:140

2003/04:A4 av Tina Acketoft m.fl. (fp):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en ny arbetstidslagstiftning.

Motioner från allmänna motionstiden 2002/03

2002/03:Sf335 av Sven Brus m.fl. (kd):

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om flexibel arbetstid, distansarbete och job-sharing.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ändra semesterlagen så att betald semester utöver fyra veckor skall kunna tas ut i arbetstidsförkortning för den som önskar.

Okänt namn på dokumentegenskap.Fel! Okänt namn på dokumentegenskap.

2002/03:Sf376 av Karin Pilsäter m.fl. (fp):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en mer flexibel arbetstid.

2002/03:Sf379 av Inger Davidsson m.fl. (kd):

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om bättre förutsättningar att kombinera föräldraskap och arbetsliv.

2002/03:Sf380 av Alf Svensson m.fl. (kd):

13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om flexibel arbetstid.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en nationell kampanj för ett barnvänligt arbetsliv.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att villkoren för att kombinera föräldraskap och arbetsliv måste vara goda.

2002/03:So448 av Gudrun Schyman m.fl. (v):

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör tillsätta en särskild utredning för att se över vilka konsekvenser arbetstidens förläggning och längd får på folkhälsan.

2002/03:So514 av Peter Eriksson m.fl. (mp):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs angående arbetstidsförkortning ur ett barnperspektiv.

2002/03:A236 av Maria Wetterstrand m.fl. (mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om ökat löntagarinflytande över arbetstidens förläggning.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om sänkt arbetstid till 35 timmar i ett första steg.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om behovet av en arbetstidsförkortning för att komma till rätta med utbrändhet och stress i arbetslivet.

2002/03:A239 av Margareta Andersson m.fl. (c):

25. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att inom ramen för de aviserade trepartssamtalen lyfta frågan om arbetstagarnas förbättrade möjligheter till inflytande över arbetstiden.

2002/03:A241 av Lars Leijonborg m.fl. (fp):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att införa en mer flexibel arbetstidslagstiftning.

2002/03:A242 av Annelie Enochson m.fl. (kd):

19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om flexibel arbetstid och arbetstagarens möjlighet att påverka arbetstidens förläggning.

2002/03:A269 av Yvonne Ångström m.fl. (fp, m, kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att förenkla reglerna om semester.

2002/03:A315 av Anders G Högmark m.fl. (m):

4. Riksdagen beslutar att avskaffa normen för veckoarbetstid i enlighet med vad som anförs i motionen.

2002/03:A316 av Anders G Högmark m.fl. (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att upphäva nuvarande arbetstidslag.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om individuella arbetstidsavtal.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en lagstadgad arbetstidsförkortning.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ge makten över vardagen till den enskilde.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att låta människor bestämma själva.

2002/03:A318 av Annelie Enochson m.fl. (kd):

4. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om flexibel arbetstid och förändring i semesterlagen med möjlighet till förkortad arbetstid.

2002/03:A320 av Stefan Attefall m.fl. (kd):

15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om arbetstiden.

2002/03:A332 av Erik Ullenhag m.fl. (fp):

18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en flexibel arbetstidslagstiftning.

2002/03:A348 av Viviann Gerdin och Jörgen Johansson (c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utreda kostnaderna för kortare arbetstid med bibehållen lön för personal inom vård- och omsorgsyrkene från 58 års ålder.

Okänt namn på dokumentegenskap.Fel! Okänt namn på dokumentegenskap.

2002/03:A362 av Inger Segelström m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kortare arbetstid.

2002/03:A365 av Gudrun Schyman m.fl. (v):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utvärdering av försök med arbetstidsförkortning beaktar kvinnors och mäns arbetssituation och förutsättningar för omfördelning av obetalt arbete.

Motioner från allmänna motionstiden 2003/04

2003/04:Sf355 av Mia Franzén (fp):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att möjligheterna att arbeta deltid skall behållas för att valfrihet och flexibilitet skall kunna fungera inom offentlig sektor.

2003/04:Sf356 av Bo Könberg m.fl. (fp):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en mer flexibel arbetstidslagstiftning.

2003/04:Sf397 av Sven Brus m.fl. (kd):

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om flexibel arbetstid, distansarbete och job-sharing.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ändra semesterlagen så att betald semester utöver fyra veckor skall kunna tas ut som arbetstidsförkortning för den som så önskar.

2003/04:Sf404 av Alf Svensson m.fl. (kd):

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att genom olika regelsystem möjliggöra för föräldrar att få mer tid för barnen.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om flexibel arbetstid.

2003/04:So406 av Ulla Hoffmann m.fl. (v):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om arbetstidens längd och förläggning.

2003/04:A247 av Margareta Andersson m.fl. (c):

20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att undersöka hur arbetstagarnas inflytande över arbetstiden kan öka och hur ett flexiblere arbetsliv kan skapas.

2003/04:A256 av Sten Tolgfors (m):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om inkomstbeskattningens betydelse för människors möjlighet att styra sin arbetstid.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om skapande av nya jobb genom bättre förutsättningar för företagande.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om politiskt beslutad förkortning av arbetstiden.

2003/04:A258 av Anders G Högmark m.fl. (m):

6. Riksdagen beslutar att avskaffa normen för veckoarbetstid, i enlighet med vad som anförs i motionen.

2003/04:A277 av Annelie Enochson (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att tillsätta en utredning om att verka för bättre folkhälsa genom att låta samhället få en dag till återhämtning genom en ny affärstidslag.

2003/04:A292 av Ulla Hoffmann m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att redovisa en samlad analys av hur olika uttag av arbetstidsförkortningar påverkar villkoren för kvinnor respektive män samt vilken betydelse olika uttag har för jämställdheten och möjligheten till annan fördelning av det betalda och obetalda arbetet.

2003/04:A307 av Lars Leijonborg m.fl. (fp):

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en flexiblere arbetstidslagstiftning.

2003/04:A309 av Annelie Enochson m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om flexibel arbetstid och medinflytandet när det gäller förläggningen av arbetstiden.

Okänt namn på dokumentegenskap.Fel! Okänt namn på dokumentegenskap.

2003/04:A310 av Erik Ullenhag m.fl. (fp):

13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en ny arbetstidslag.

2003/04:A314 av Ulla Hoffmann m.fl. (v):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en bred aktionsplan för att åtgärda problem i samband med oekvåma arbetstider.

4. Riksdagen beslutar att 13 § arbetstidslagen skall lyda: Alla arbetstagare skall ha ledigt för nattvila. I ledigheten skall ingå tiden mellan klockan 23 och klockan 6. Avvikelse från första stycket får göras, om arbetet med hänsyn till dess art, allmänhetens behov eller andra särskilda omständigheter måste fortgå även nattetid eller bedrivs före klockan 6 eller efter klockan 23.

2003/04:A322 av Gunilla Carlsson i Hisings Backa m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om affärstidslagen.

2003/04:A329 av Stefan Attefall m.fl. (kd):

14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om arbetstiden.

2003/04:A348 av Carina Adolfsson Elgestam m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kortare arbetstid.

2003/04:A371 av Alf Svensson m.fl. (kd):

17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om flexibel arbetstid och arbetstagarens möjlighet att påverka arbetstidens förläggning.

Motioner från allmänna motionstiden 2004/05

2004/05:Sf363 av Göran Hägglund m.fl. (kd):

35. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om flexibel arbetstid och öppna arbetsplatser för småbarnsföräldrar.

2004/05:A237 av Annelie Enochson (kd):

Riksdagen begär att regeringen utreder möjligheten att verka för bättre folkhälsa genom att införa en ny affärstidslag.

2004/05:A263 av Kenneth G Forslund (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att stoppa det planerade EU-direktivet om 65 timmars arbetsvecka.

2004/05:A322 av Lars Ohly m.fl. (v):

6. Riksdagen begär att regeringen låter genomföra en samlad analys över hur de senaste årens arbetstidsförkortningar påverkat villkoren för kvinnor respektive män samt vilken betydelse olika uttag av arbetstidsförkortningar har för jämställdheten och möjligheten till annan fördelning av det betalda och obetalda arbetet.

2004/05:A339 av Martin Nilsson m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av mer barntillåtna arbetstider.

2004/05:A352 av Annelie Enochson m.fl. (kd):

15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om flexibel arbetstid och arbetstagarens möjlighet att påverka arbetstidens förläggning.

2004/05:A353 av Annelie Enochson m.fl. (kd):

2. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om införande av lagstadgad rätt att gå ned i arbetstid från 61 års ålder.

2004/05:A354 av Annelie Enochson m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om flexibel arbetstid och medinflytandet när det gäller förläggningen av arbetstiden.

2004/05:A355 av Lars Leijonborg m.fl. (fp):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en flexiblare arbetstidslagstiftning.

2004/05:A356 av Stefan Attefall m.fl. (kd):

15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om arbetstiden.

2004/05:A375 av Carl B Hamilton m.fl. (fp):

12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att göra arbetstidslagstiftningen mer flexibel.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

Förslag till lag om ändring i arbetstidslagen (1982:673)

Härigenom föreskrivs¹ i fråga om arbetstidslagen (1982:673)

dels att 2, 3, 13, 14, 19 och 24 §§ skall ha följande lydelse,

dels att rubriken närmast före 12 § skall lyda "Arbetstidens förläggning m.m.",

dels att det i lagen skall införas två nya paragrafer, 10 a och 13 a §§, samt närmast före 10 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §²

Lagen gäller inte

1. arbete som utförs *i arbets- tagarens hem eller annars* under sådana förhållanden att det inte kan anses vara arbetsgivarens uppgift att vaka över hur arbetet är ordnat,

2. arbete som utförs av arbetstagare som med hänsyn till arbetsuppgifter och anställningsvillkor har företagsledande eller därmed jämförlig ställning eller av arbetstagare som med hänsyn till sina arbetsuppgifter har förtroendet att själva disponera sin arbetstid,

3. arbete som utförs i arbetsgivarens hushåll,

4. fartygsarbete.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får föreskriva att lagen skall tillämpas i fråga om fartygsarbete som har undantagits från tillämpning av bestämmelserna om vilotid i lagen (1998:958) om vilotid för sjömän.

Bestämmelserna i 10 a §, 13 § första stycket, 13 a § och 14 § tredje stycket andra meningen gäller inte inom offentlig verksamhet som exempelvis försvaret, polisen och skydds- och beredskapsarbeten för arbete som är speciellt för sådana verksamheter och som är av sådant slag att konflikt inte kan undvikas med Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/88/EG av den 4 november

¹ Jfr Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/88/EG av den 4 november 2003 om arbetstidens förläggning i vissa avseenden (EUT L 299, 18.11.2003, s. 9, Celex 32003L0088).

² Senaste lydelse 1998:971.

*2003 om arbetstidens förläggning i vissa avseenden*³.

3 §⁴

Genom kollektivavtal som har slutits eller godkänts av en central arbetstagarorganisation får göras antingen undantag från lagens tillämpning i dess helhet eller avvikelser från bestämmelserna i 5 och 6 §§, 7 § andra stycket, 8–10 §§, 12–14 §§ samt 15 § andra och tredje styckena. Vidare får raster bytas ut mot måltidsuppehåll genom sådana kollektivavtal.

Avvikelse från 8 §, 9 § andra och tredje styckena, 10 § och 13 § får göras även med stöd av kollektivavtal som har slutits av en lokal arbetstagarorganisation. Sådana avvikelser gäller dock under en tid av högst en månad, räknat från dagen för avtalets ingående.

En arbetsgivare som är bunden av ett sådant kollektivavtal som avses i första och andra styckena får tillämpa avtalet även på arbetstagare som inte är medlemmar av den avtalsslutande arbetstagarorganisationen men sysselsätts i arbete som avses med avtalet.

Undantag och avvikelser från lagen enligt denna paragraf får göras endast under förutsättning att de inte innebär att mindre förmånliga regler skall tillämpas för arbetstagarna än som följer av rådets direktiv 93/104/EG av den 23 november 1993 om arbetstidens förläggning i vissa avseenden. Ett avtal är ogiltigt i den utsträckning det innebär att mindre förmånliga regler skall tillämpas för arbetstagarna än som följer av direktivet.

Genom kollektivavtal som har slutits eller godkänts av en central arbetstagarorganisation får göras antingen undantag från lagens tillämpning i dess helhet eller avvikelser från bestämmelserna i 5 och 6 §§, 7 § andra stycket, 8–10 a §§, 12–14 §§ samt 15 § andra och tredje styckena. Vidare får raster bytas ut mot måltidsuppehåll genom sådana kollektivavtal. *Avvikelse från 10 a § får dock inte innebära en längre beräkningsperiod än tolv månader.*

Avvikelse från 8 §, 9 § andra och tredje styckena, 10 § och 13 § andra stycket får göras även med stöd av kollektivavtal som har slutits av en lokal arbetstagarorganisation. Sådana avvikelser gäller dock under en tid av högst en månad, räknat från dagen för avtalets ingående.

Undantag från lagens tillämpning i dess helhet och avvikelser från 10 a §, 13 § första stycket, 13 a §, 14 § och 15 § andra och tredje styckena samt byten av raster mot måltidsuppehåll enligt denna paragraf får göras endast under förutsättning att de inte innebär att mindre förmånliga villkor skall tillämpas för arbetstagarna än som följer av Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/88/EG. Ett avtal är ogiltigt i den utsträckning det innebär att mindre förmånliga villkor skall tillämpas för arbetstagarna än som följer av direktivet.

³ EUT L 299, 18.11.2003, s. 9 (Celex 32003L0088).

⁴ Senaste lydelse 1996:360.

Den sammanlagda arbetstiden

10 a §

Den sammanlagda arbetstiden under varje period om sju dagar får uppgå till högst 48 timmar i genomsnitt under en beräkningsperiod om högst fyra månader.

Vid beräkningen av den sammanlagda arbetstiden skall semester och sjukfrånvaro under tid då arbetstagaren annars skulle ha arbetat likställas med fullgjord arbetstid.

13 §

Alla arbetstagare skall ha ledigt för nattvila. I ledigheten skall ingå tiden mellan klockan 24 och klockan 5.

Avvikelse från första stycket får göras, om arbetet med hänsyn till dess art, allmänhetens behov eller andra särskilda omständigheter måste fortgå även nattetid eller bedrivs före klockan 5 eller efter klockan 24.

Alla arbetstagare skall ha minst elva timmars sammanhängande ledighet under varje period om tjugofyra timmar (dygnsvila). Avvikelse får göras tillfälligtvis, om det föranleds av något särskilt förhållande som inte har kunnat förutses av arbetsgivaren, under förutsättning att arbetstagaren ges motsvarande kompensationsledighet.

I den dygnsvila som alla arbetstagare har rätt till skall tiden mellan midnatt och klockan 5 ingå. Avvikelse får göras, om arbetet med hänsyn till dess art, allmänhetens behov eller andra särskilda omständigheter måste bedrivs mellan midnatt och klockan 5.

13 a §

Arbetstiden för nattarbetande får under varje period om tjugofyra timmar inte överstiga åtta timmar i genomsnitt under en beräkningsperiod om högst fyra månader. Vid genomsnittsberäkningen skall räknas av från beräkningsperioden tjugofyra timmar för varje påbörjad period om sju dagar. Semester och sjukfrånvaro under tid då arbets-

tagaren annars skulle ha arbetat skall likställas med fullgjord arbetstid.

Nattarbetande vars arbete innebär särskilda risker eller stor fysisk eller mental ansträngning får dock inte arbeta mer än åtta timmar under varje period om tjugofyra timmar som de utför arbete under natt. Avvikelse får göras tillfälligtvis, om det föräns av något särskilt förhållande som inte har kunnat förutses av arbetsgivaren, under förutsättning att arbetstagaren ges motsvarande kompensationsledighet.

Med nattarbetande avses den som normalt utför minst tre timmar av sitt arbetspass under natt eller troligen kommer att fullgöra minst en tredjedel av sin årsarbetstid under natt. Med natt avses perioden mellan klockan 22 och klockan 6.

14 §

Arbetstagarna skall ha minst trettiosex timmars sammanhängande ledighet under varje period om sju dagar (veckovila). Till veckovilan räknas inte beredskapstid då arbetstagaren får uppehålla sig utanför arbetsstället men skall stå till arbetsgivarens förfogande för att utföra arbete när behov uppkommer.

Veckovilan skall så långt möjligt förläggas till veckoslut.

Undantag från första stycket får göras tillfälligtvis, om det föräns av något särskilt förhållande som inte har kunnat förutses av arbetsgivaren.

Avvikelse från första stycket får göras tillfälligtvis, om det föräns av något särskilt förhållande som inte har kunnat förutses av arbetsgivaren. Sådan avvikelse får göras endast under förutsättning att arbetstagaren ges motsvarande kompensationsledighet.

19 §⁵

Kan kollektivavtal som avses i 3 § inte träffas får Arbetsmiljöverket, om det finns särskilda skäl,

1. medge avvikelser från 5 §, 6 §, 9 § andra och tredje styckena och 12 §

2. medge *undantag* från 8 § vad avser begränsningen av övertidsuttag under en tid av fyra veckor eller under en kalendermånad,

3. medge ytterligare övertid utöver allmän övertid med högst 150 timmar under ett kalenderår,

4. medge ytterligare mertid utöver allmän mertid med högst 150 timmar under ett kalenderår,

5. medge avvikelser från 13 och 14 §§ samt 15 § andra och tredje styckena.

Arbetsmiljöverkets beslut enligt denna paragraf får inte innebära att mindre förmånliga *regler* skall tillämpas för arbetstagarna än som följer av *rådets direktiv 93/104/EG*. Detta gäller även tillstånd enligt 9 § tredje stycket.

2. medge *avvikelse* från 8 § vad avser begränsningen av övertidsuttag under en tid av fyra veckor eller under en kalendermånad,

5. medge avvikelser från 10 a §, 13–14 §§ samt 15 § andra och tredje styckena.

Arbetsmiljöverkets beslut enligt denna paragraf får inte innebära att mindre förmånliga *villkor* skall tillämpas för arbetstagarna än som följer av *Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/88/EG*. Detta gäller även tillstånd enligt 9 § tredje stycket.

24 §⁶

Till böter döms en arbetsgivare som uppsåtligen eller av oaktsamhet har

1. utan att *avvikelse* har gjorts enligt 3 eller 19 § anlitat en arbetstagare i strid mot 5–10 eller 12–16 §§ eller brutit mot 11 § eller mot föreskrifter som har meddelats med stöd av 11 §,

2. lämnat oriktiga uppgifter om förhållanden av vikt, när Arbetsmiljöverket har begärt upplysningar eller handlingar enligt 21 § första stycket.

1. utan att *undantag eller avvikelser* har gjorts enligt 3 eller 19 § anlitat en arbetstagare i strid mot 5–10 a §§, 12 §, 13 § eller 14–16 §§ eller brutit mot 11 § eller mot föreskrifter som har meddelats med stöd av 11 §,

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005. De nya bestämmelserna skall dock tillämpas först från och med den 1 januari 2007 om arbetsgivaren den 30 juni 2005 och därefter fram till och med den 31 december 2006 är bunden av kollektivavtal som reglerar arbetstidsfrågor.

⁵ Senaste lydelse 2000:766.

⁶ Senaste lydelse 2000:766.